

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

SMJERNICE

ZA IZRADU SUDSKE ODLUKE U PARNIČNIM PREDMETIMA

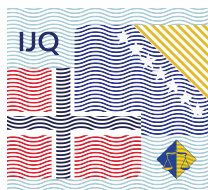

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

SMJERNICE

ZA IZRADU PRESUDE U PARNIČNIM PREDMETIMA

UVOD

- U gornjem lijevom uglu trebaju biti navedeni: naziv države BiH, entiteta, kantona, naziv i sjedište suda, broj predmeta, datum donošenja odluke, a u odlukama sudova iz Brčko distrikta BiH naziv države BiH i naziv suda.
- Svrha uvoda sudske odluke - predstavljanje osnovnih elemenata nužnih za razumijevanje predmeta presuđivanja:
 1. koji sud je donio odluku,
 2. koji sudija je postupao u predmetu, odnosno vijeće (ako se radi o drugostepenoj odluci),
 3. ko su stranke u sporu (fizička ili pravna lica),
 4. ko ih zastupa (zakonski zastupnik, zastupnik po zakonu ili punomoćnik),
 5. zbog čega se vodi spor,
 6. kolika je njegova vrijednost,
 7. kada je zaključena glavna rasprava,
 8. ko je od stranaka bio prisutan na tom ročištu,
 9. je li rasprava bila javna (subjektivni i objektivni elementi spora) i
 10. dan kada je presuda donesena.
- Razlozi potpunog navođenja svih elemenata uvoda - tačnost i potpunost elemenata iz uvoda odluke omogućavaju da se provede izvršenje.

Naziv suda

- Naziv suda mora biti onakav kako je propisano Zakonom o sudovima, a to je Općinski/Osnovni sud u (naziv grada).

Ime i prezime sudije, odnosno članova sudskog vijeća

- Doslovno držanje odredbi parničnih zakona kojima je propisano da se navodi ime i prezime sudije s ciljem materijalne i formalno-pravne korektnosti.
- Imena i prezimena sudija (tj. članova vijeća) i stranaka se u uvodu drugostepene odluke moraju pisati u odgovarajućem padežu (genitiv), dok se u prvostepenim presudama imena i prezimena sudija navode u nominativu.

Ime i prezime/naziv stranaka

- Uz ime i prezime stranke poželjno je navesti ime oca ili roditelja čije prezime stranka nosi, eventualno i nadimak stranke ukoliko je naveden u tužbi (u toku postupka) s ciljem lakše identifikacije prilikom dostave pismena.
- Ako je u postupku kao stranka učestvovalo lice koje ne može biti stranka u postupku, počinjena je povreda odredaba parničnog postupka na koju sud (prvostepeni i drugostepeni) pazi po službenoj dužnosti i to je razlog zbog kojeg se prvostepena presuda ukida i tužba odbacuje, ako u bilo kojoj fazi postupka sud utvrdi da tužilac ili tuženi ne može uopće biti subjekt procesno-pravnog odnosa.
- Stranka u postupku ne može biti samostalna trgovinska radnja jer nema svojstvo pravnog lica i ne može biti stranka u postupku (nema stranačku sposobnost). Treba navesti ime i prezime fizičkog lica i naznačiti da je to fizičko lice vlasnik samostalne trgovinske radnje i navesti njen naziv.
- U uvodu treba navesti podatke o svim suparničarima, a nepravilno je navesti podatke samo za prvog suparničara i iza toga staviti oznaku „i dr.“.
- Sud će odbaciti tužbu kada tužbom kao tuženi nisu obuhvaćeni svi suvlasnici, ako u postupku ne dođe do proširenja tužbe i na izostavljene nužne jedinstvene suparničare, ako se radi o procesnoj zajednici nužnih jedinstvenih suparničara (npr. utvrđenje prava služnosti) koji se nalaze u nedjeljivom pravnom odnosu.
- U slučaju ustupanja predmetnog potraživanja (cesija) s tužioca kao povjerioca (cedenta) na novog povjerioca (cesionara) sud će, na prijedlog tužioca da cesionar nastavi postupak kao tužilac, ispitati je li prijenos tog potraživanja zabranjen zakonom, radi li se o potraživanju vezanom za ličnost kada je prijenos na drugog po svojoj prirodi zabranjen, te jesu li tužilac (kao povjerilac) i tuženi (kao dužnik) ugovorili da tužilac može prenijeti potraživanje na drugog ili to ne može bez njegove saglasnosti i, shodno tome, odlučiti o prijedlogu tužioca za stupanje u parnicu cesionara na mjesto tužioca, dok dužnik (cesus) i potraživanje ostaju isti.
- Status koji stranka stekne u trenutku podnošenja tužbe zadržava do kraja postupka. Stoga, ne treba navoditi „tužilac-protivtuženi“, niti „tuženi-protivtužilac“, nego samo tužilac i tuženi.
- U paternitetskim sporovima protivtužba nije dozvoljena, pa će sud protivtužbu odbaciti.
- Stranke treba označavati - „ime i prezime stranaka“ (fizičko lice).
- U uvodu presude uz naziv pravnog lica, ako je u stečaju, obavezno treba navesti da je to pravno lice u stečaju i da ga zastupa stečajni upravitelj kao zakonski zastupnik.
- Navesti ime umješača kao lica koje ima pravni interes da, u parnici koja teče među drugim licima, jedna od stranaka uspije u sporu i navest će kojoj se stranci umješač pridružio, te navesti njegovo prebivalište, odnosno boravište.

Prebivalište odnosno boravište stranke

- Prebivalište - općina ili distrikt u kojem se osoba nastani s namjerom da tamo stalno živi, boravište - općina ili distrikt gdje se državljanin nastani s namjerom da tamo privremeno živi. Prebivalište, odnosno boravište stranke podrazumijeva i adresu stanovanja stranke.

Ime, prezime i prebivalište, odnosno boravište zastupnika i punomoćnika stranaka

- Stranke može zastupati punomoćnik (advokat ili zaposlenik pravnog lica), zakonski zastupnik fizičkih lica (roditelji, usvojitelji), zastupnik određen općim aktom pravnog lica ili zakonom.
- Pravna lica ne zastupa zakonski zastupnik, već zastupnik određen općim aktom pravnog lica ili zakonom, a izuzetak je stečajni upravnik koji, kao zakonski zastupnik, zastupa pravno lice nad kojim je otvoren stečajni postupak.
- U uvodu presude navesti podatke o zastupnicima države, entiteta, Brčko distrikta BiH, institucija BiH i entiteta, u nazivu koji je određen zakonom.
- Privremeni zastupnik zastupa stranku čije je boravište nepoznato, a stranka nema punomoćnika.
- U uvodu ne navoditi da pravno lice (privredni subjekt), pored advokata, zastupa i direktor pravnog lica, nego navesti samo advokata kao punomoćnika kome se vrši dostavljanje sudskih pismena, odnosno zaposlenika pravnog lica koji je ovlašten da poduzima radnje u postupku u granicama ovlaštenja iz punomoći.
- Advokat kao punomoćnik zastupa stranku u postupku, a ne zakonskog zastupnika.
- Likvidator advokatske kancelarije nije punomoćnik stranke, on je samo ovlašten i dužan da do dolaska stranke zastupa njene interese bez posebne punomoći, te da savjesno obavlja poslove koji se u zastupanju moraju obaviti, ukoliko se nisu stekli uslovi da otkaže zastupanje.
- Advokatsko društvo može biti punomoćnik, a advokatska kancelarija ne, nego to može biti samo advokat (ili više njih) iz te kancelarije.
- U uvodu treba navesti samo ime punomoćnika koji je posljednji zastupao stranku, kome se vrši dostavljanje sudskih pismena.
- Prebivalište, odnosno boravište zastupnika i punomoćnika podrazumijeva i adresu stanovanja, odnosno kancelarije.

Predmet spora

- Obavezni element tužbe.
- Predmet spora je pravilno označen, ako je kod više postavljenih zahtjeva navedeno na šta se svaki od tih zahtjeva odnosi.
- U slučaju protivtužbe navesti šta je predmet spora i po protivtužbi.

- U tužbi nepravilno označen predmet spora, sud je ovlašten da zakonskim terminom označi predmet spora, a da pri tom ne promijeni suštinu označenog spora.

Vrijednost spora

- Vrijednost spora je vrijednost glavnog zahtjeva, dok se sporedna potraživanja ne uzimaju u obzir.
- Ako je predmet spora novčano potraživanje, tada vrijednost spora predstavlja iznos utvrđen (npr. nakon provedenog vještačenja) u postupku, a ne iznos koji je tužilac naveo u tužbi.
- Nakon zaključenja pripremnog ročišta, kao ni nakon početka raspravljanja o glavnoj stvari, vrijednost predmeta spora ne može mijenjati ni stranka ni sud, ako se radi o nenovčanom potraživanju.
- U slučaju običnih suparničara, ako su njihovi zahtjevi navedeni u različitim novčanim iznosima, tada u uvodu presude treba navesti samo jedan od tih novčanih iznosa i to najveći, a nikako njihov zbir.
- Tužilac je dužan u tužbi označiti vrijednost predmeta spora, a i sud je dužan označiti to u uvodu odluke, čak i onda kada se zahtjev ne odnosi na novčani iznos.

Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude

- Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude se ne moraju podudarati, i najčešće se ne podudaraju.
- Ako bi se smatralo da je presuda donesena istog dana kada je i zaključena glavna rasprava, onda bi to značilo da rok za žalbu teče od toga dana, dana zaključenja glavne rasprave (odnosno od narednog dana), što je u sudskoj praksi veoma rijetko jer je nakon zaključenja glavne rasprave sudu potrebno određeno vrijeme da se presuda izradi.
- U procesnoj situaciji kada je glavna rasprava zaključena i presuda donesena istoga dana, tada se u uvodu presude označava samo jedan datum.

Naznaka prisustva stranaka, zastupnika i punomoćnika ročištu

- Od naročitog je značaja ako je sud odredio da će na tom ročištu biti izveden dokaz saslušanjem parničnih stranaka, vještaka, kao i drugih dokaza.

Dan donošenja presude

- Uvod presude sadrži i dan kad je presuda donesena, osim u Brčko distriktu BiH.

Uvod drugostepene presude

- Sadrži naziv drugostepenog suda, ime i prezime članova vijeća, ime i prezime stranaka i prebivalište, odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika, oznaku predmeta spora, vrijednost spora,

naznaku stranke koja je izjavila žalbu, broj i datum donošenja prvostepene presude protiv koje je izjavljena žalba i datum kada je održana sjednica vijeća i donesena drugostepena odluka.

- Ako su obje stranke (tužilac i tuženi) izjavile žalbu, u uvodu presude treba to navesti.
- U uvodu drugostepene presude za stranke, zastupnike i punomoćnike ne navodi se njihova potpuna adresa (ulica i broj), nego samo mjesto njihovog prebivališta, odnosno boravišta (ostali podaci sadržani su u uvodu prvostepene presude).
- Ako je prvostepeni sud rješenjem ispravio prvostepenu presudu, tada u uvodu treba navesti broj rješenja kojim je presuda ispravljena i datum donošenja tog rješenja.

Izreka odluke

- Sadrži odluku suda o usvajanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih potraživanja, te odluku o postojanju ili nepostojanju potraživanja istaknutog radi prebijanja.
- Izreka je glavni dio presude.
- Izreka mora biti koncizna, bez nepotrebnog teksta, razumljiva, jasna i izvršiva.
- Izreka sudske odluke može biti u formi presude ili rješenja. Presudom se odlučuje o tužbenom zahtjevu, a o procesnim pitanjima sud uvijek odlučuje rješenjem.
- Korisno je numerisati stavove izreke presude, kada ih je više.

Odlučivanje o tužbi i tužbenom zahtjevu

- Tužba se odbacuje rješenjem, a tužbeni zahtjev odbija presudom.
- Ako zahtjev za zateznu kamatu i/ili naknadu troškova postupka nije uopće postavljen, tada sud neće odlučiti o njima jer zahtjeva nema.
- Nepravilno ili nepotpuno postavljen zahtjev za „pripadajuću kamatu“ ili zahtjev za neopredijeljene troškove postupka nije razlog da sud o takvim zahtjevima ne odlučuje, već samo može biti razlog za odbijanje takvih zahtjeva.

Odlučivanje o prigovoru prebijanja potraživanja

- Sud u izreci odlučuje o procesnom prigovoru prebijanja (kompenzacije) potraživanja bez obzira na to je li tuženi podnio protivtužbu ili je istakao kompenzacioni prigovor.
- U slučaju osnovanosti potraživanja tužioca i tuženog utvrdit će se da postoji tužiočevo potraživanje; utvrdit će se da postoji potraživanje tuženog, te će se donijeti konstitutivna odluka o prebijanju tih potraživanja.
- Ako je tužiočevo potraživanje veće od potraživanja tuženog, tuženom će se naložiti da ispunji neprebijeni dio tužiočevog potraživanja, a za prebijeni dio potraživanja tuženog tužbeni zahtjev odbiti.

- Ako su potraživanja tužioca i tuženog jednaka, sud će odbiti tužbeni zahtjev jer je tužiočevo potraživanje u cijelosti prebijeno s potraživanjem tuženog.
- Ako je potraživanje tuženog veće od tužiočevog, sud će opet odbiti tužbeni zahtjev, s tim da u tom slučaju sud ne može odlučivati o onom dijelu potraživanja tuženog koji prelazi iznos tužiočevog potraživanja, zbog toga što se radi o prigovoru prebijanja, a ne o protivtužbi sa zahtjevom za prebijanje (kompenzaciona protivtužba).

Potpunost i preciznost izreke

- Potpunost i preciznost izreke je od značaja za mogućnost izvršenja presude u odnosu na sve zahtjeve i sve učesnike u postupku.
- Sud ne može nikog presudom obavezati da nešto prizna, pa ni činjenicu prava vlasništva.
- U izreci mora biti jasno navedeno je li i koji zahtjev, odnosno dio zahtjeva usvojen ili odbijen i u odnosu na kojeg od tužilaca, odnosno tuženih (po protivtužbi).
- Nije pravilno u izreci navesti da se odbija preostali dio tužbenog zahtjeva, niti s viškom tužbenog zahtjeva.
- Stranke treba uvijek označavati njihovim imenom i prezimenom, odnosno nazivom (pravna lica), a ne po redu njihovog nabiranja (prvotuzilac, drugotuzeni i sl.).
- Mora biti jasno koji tuženi i koji iznos treba isplatiti svakom tužiocu pojedinačno, te kako je odlučeno o tužbenom zahtjevu tužilaca u odnosu na sve tužene.
- Sud može preformulisati tužbeni zahtjev, ali da pri tom ne promijeni smisao tužbenog zahtjeva, kao ni granice tražene pravne zaštite.
- U slučaju kada sud ocijeni da je zahtjev neosnovan u cijelosti, tada će donijeti presudu kojom će odbiti zahtjev, čiji sadržaj mora navesti u potpunosti.
- Sud će u izreci uvijek odlučiti i o protivtužbenom zahtjevu tuženog.
- Izreka presude u kojoj tužbeni zahtjev nije naveden u punom sadržaju je nepotpuna, nerazumljiva i neizvršiva.
- Ako je predmet spora novčano potraživanje, u izreci uvijek treba navesti iznos novčanog potraživanja brojem i slovima, te od kada teče zatezna kamata, a tekst: „Po pravosnažnosti presude...” ne treba unositi u izreku jer se samo pravosnažna presuda može prinudno izvršiti, ako dužnik dobrovoljno ne ispuni svoju obavezu.
- Nepravilno je u izreci navesti: „Tužilac se odbija s tužbenim zahtjevom“, nego treba navesti: „Odbija se tužbeni zahtjev tužioca.“
- U parničnom sporu, za razliku od upravnog spora, nikad se ne odbija tužba, nego se odbija tužbeni zahtjev.

- Izreka presude kojom je usvojen tužbeni zahtjev po dva pravna osnova je nerazumljiva.
- Ako u izreci nedostaju podaci o poslovnom prostoru i pokretnim stvarima koje je tuženi dužan predati tužiocu, takva izreka je nejasna i neizvršiva. Zapisnik službenog lica može poslužiti kao dokaz za utvrđivanje relevantne činjenice za ovaj spor, a ne može biti dio presude.
- Kada u izreci presude novčana obaveza nije određena u apsolutnom iznosu, ona je odrediva ako su dati bitni elementi na osnovu kojih se novčani iznos obaveze može pouzdano izračunati u momentu izvršenja presude.
- U slučaju kada je novčana obaveza određena u stranoj valuti, razumljiva je izreka u kojoj je navedeno da će se protivvrijednost strane valute izračunati po srednjem kursu na dan isplate (srednji kurs Centralne banke BiH).
- U vlasničkim sporovima o suvlasničkoj zajednici na nekretninama nije pravilno navesti: „Sud je utvrdio da je tužilac „vlasnik“ s jednom polovinom na parceli...“, nego treba navesti: „Sud je utvrdio da je tužilac „suvlasnik“ jedne polovine dijela na parceli.“
- U zemljišnoknjižnim sporovima izreka presude je nejasna i neizvršiva, ako nisu navedeni potpuni podaci o nekretninama.

Odlučivanje u slučaju postavljanja više tužbenih zahtjeva

- Spajanje zahtjeva moguće je u tri oblika: kumulativno, eventualno i alternativno spajanje.
- Spajanje je kumulativno kad tužilac predloži da sud usvoji sve zahtjeve.
- U situaciji kada tužilac u tužbi ne označi neki vid naknade nematerijalne štete posebno, a učinio je to tokom postupka, nakon provedenog vještačenja, sud će u izreci navesti za koji vid nematerijalne štete tužilac traži naknadu i iznos naknade za svaki vid pojedinačno.
- Kada se radi o eventualnoj kumulaciji zahtjeva, tada u slučaju da sud usvoji primarni (glavni) tužbeni zahtjev, izrekom ne odlučuje o eventualnom tužbenom zahtjevu, ali kada sud ocijeni da je primarni tužbeni zahtjev neosnovan, a usvoji eventualni tužbeni zahtjev kao osnovan, u izreci će obavezno navesti da je primarni tužbeni zahtjev odbijen u sadržaju kako glasi.
- Sud će izrekom odlučiti samo o alternativnom zahtjevu koji ocijeni osnovanim.
- Paricioni rok kao dio izreke presude može biti duži od roka za izjavljivanje žalbe ili kao i žalbeni rok, ali ne može biti kraći od roka za izjavljivanje žalbe.
- Paricioni rok „od dostavljanja prepisa presude stranci“ je samo jedan od momenata početka paricionog roka jer on može početi teći i od dana donošenja presude (što je osnovno pravilo), a od dostavljanja presude paricioni rok teče onda kada je presuda stranci dostavljena po pravilima o dostavljanju sudskih pismena.
- Paricioni rok ne teče od dana pravosnažnosti presude (prvostepene ni drugostepene, što se u presudama često pogrešno označava).

- Ako se radi o presudi drugostepenog suda, paricioni rok teče od dana dostave te presude stranci kojoj je naložena činidba.
- Kod presude zbog propuštanja, paricioni rok teče od dana dostave prijepisa presude tuženom.
- Kada se obaveza tuženog ne sastoji u činjenju, nego u trpljenju ili propuštanju, paricioni rok se ne određuje.
- Izrekom odluke treba odlučiti o zahtjevima obiju stranaka za naknadu troškova postupka.
- U slučaju djelimičnog uspjeha u postupku, izrekom odluke treba izvršiti prebijanje osnovanih iznosa zahtjeva za naknadu troškova i troškove dosuditi jednoj stranci.
- U izreci presude ne treba odlučivati o obavezi plaćanja sudske takse jer se o toj obavezi odlučuje dostavom naloga za plaćanje, rješenjem i sl.

IZREKA DRUGOSTEPENE PRESUDE

- Izreka drugostepene presude sadrži odluku drugostepenog suda o izjavljenim žalbama stranaka.
- Drugostepeni sud donosi presudu kada je prvostepena presuda potvrđena ili preinačena, dok rješenjem odlučuje kada je prvostepena presuda ukinuta.
- U slučaju da je presuda prvostepenog suda u jednom dijelu potvrđena, a u drugom ukinuta, tada drugostepeni sud odlučuje presudom.
- Ako je na strani tužioca i tuženog jedno lice, ne unosi se ime tužioca i tuženog.
- Ako je više lica na strani tužioca i tuženog, tada je i u izreci potrebno navesti njihova imena.
- U izreci drugostepene presude sud će uvijek navesti o čijoj je žalbi odlučeno (tužioca, tuženog ili o obje žalbe), ime stranke koja je izjavila žalbu (ako je na strani tužioca ili tuženog više lica), odluku koju je donio u vezi sa žalbom (je li žalba odbijena ili uvažena), je li prvostepena presuda ispravljena (broj rješenja i datum kad je rješenje o ispravci doneseno), je li prvostepena presuda potvrđena, preinačena ili je ukinuta, te je li ukinuta u cijelosti ili djelimično.
- Ako je prvostepena presuda potvrđena u cijelosti, tada, u slučaju da je postavljen zahtjev za naknadu troškova za sastav odgovora na žalbu, drugostepeni sud odlučuje o tom zahtjevu stavom drugim izreke. U toj situaciji znači da je žalba odbijena pa tada sud treba odlučiti i o zahtjevu žalitelja za naknadu troškova za sastav žalbe (ako je taj zahtjev postavljen).
- Kada je prvostepena presuda preinačena, tada će drugostepeni sud u izreci odlučiti o zahtjevu za naknadu troškova postupka.
- U izreci rješenja kojim je ukinuta prvostepena presuda sud će, u zavisnosti od odluke, navesti da se predmet vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje ili da se tužba odbacuje.
- Ima situacija kada se izrekom drugostepenog suda odluka prvostepenog suda ukida bez vraćanja prvostepenom sudu na ponovni postupak. Naime, ponovnog postupka i nema jer je rješenjem o ispravci

prvostepeni sud izmijenio ranije donesenu odluku prvostepenog suda o troškovima postupka, a što nije dopušteno jer nije u pitanju tehnička greška.

- Drugostepeni sud može u izreci rješenja kojim je ukinuta prvostepena presuda naložiti da se glavna rasprava ili pripremno ročište održi pred drugim sudijom.

ZAHTJEVI STRANAKA

- Sud će, u uvodnom dijelu obrazloženja presude, izložiti zahtjeve stranaka.
- U obrazloženju presude zbog propuštanja – treba obrazložiti postojanje zakonskih uslova za njeno donošenje.
- U obrazloženju presude na osnovu priznanja, sud treba obrazložiti razloge koji opravdavaju njeno donošenje, uz poseban osvrt na sadržaj i smisao izjave tuženog o priznanju tužbenog zahtjeva, zbog toga što sud nekada (pogrešno) izjavu tuženog smatra priznanjem tužbenog zahtjeva, a ustvari se radi o izjavi o priznanju činjenica, a ne tužbenog zahtjeva.
- U obrazloženju presude na osnovu odricanja, iznijet će se razlozi koji opravdavaju njeno donošenje, s naglaskom na obrazlaganju razloga zbog kojih se može zaključiti da izjava tužioca jeste odricanje od tužbenog zahtjeva.
- Zahtjevima stranaka određen je predmet spora i u stvari predstavljaju prijedlog izreke presude čije donošenje tužilac kao i tuženi (ako je podnesena protivtužba) traže.
- Kod interpretiranja zahtjeva stranaka sud će navesti pravno relevantne činjenice jer je, u pravilu, vezan za činjenične navode stranaka i svoju odluku (po tužbi i protivtužbi) može zasnovati samo na navodima koje su stranke iznijele.
- Nakon izloženog tužbenog zahtjeva tužioca, te pravno relevantnih činjenica i dokaza kojima se utvrđuju te činjenice, sud će izložiti na koji način je tuženi osporio tužbeni zahtjev tužioca, odnosno navesti sve procesnopravne prigovore (nadležnost suda, stranačka sposobnost, litispendencija, res iudicata i dr.), kao i materijalnopravne prigovore (prigovor aktivne legitimacije tužioca u sporu, te prigovor zastare), te izložiti protivtužbeni zahtjev, ukoliko je tuženi podnio protivtužbu.
- U obrazloženju presude uvijek treba navesti konačno postavljeni zahtjev.

ČINJENIČNO STANJE

Činjenice u postupku:

- Obaveza suda je razmotriti i utvrditi samo činjenice koje su stranke iznijele.
- Samo kad se radi o primjeni prinudno pravnih propisa, sud je ovlašten, po službenoj dužnosti, utvrđivati činjenice koje se tiču tih raspolaganja.

- Sudovi vrlo često pribjegavaju prihvatanju prijedloga za odlaganje ročišta, iako je na prvi pogled jasno da je neosnovan.
- Primjena pravila „daj mi činjenice, dat ću ti pravo“ sudiji daje pasivnu ulogu u postupku, što svakako nije bila intencija zakonodavca. Posljedica ovakvog ponašanja ponekad može dovesti do pravnog usložnjavanja spora.
- I sada važeći procesni zakon ostavlja mogućnost, ali i obavezu sudu, da ima važnu ulogu u obezbjeđenju parničnim strankama da u potpunosti prezentuju relevantne činjenice.
- Krucijalno je da je svakoj stranci dat jednak procesnopravni položaj u postupku, odnosno jednaka mogućnost pristupa sudu u procesnom i materijalnom smislu.
- Sud se treba pobrinuti da se u postupku ne iznose ili utvrđuju činjenice koje nisu relevantne sa stanovišta donošenja zakonite i pravilne odluke o predmetu spora.

Sporne činjenice

- Prema raspravnom načelu dokazuju se samo činjenice koje su među strankama sporne.
- Nesporne, odnosno priznate činjenice, u pravilu se ne dokazuju. Sud može odrediti da se dokazuju i ove činjenice samo ako stranka njihovim priznanjem ide za tim da raspolaže zahtjevima kojima ne može raspolagati.
- U parnici ne mogu biti osporene činjenice utvrđene pravosnažnom osuđujućom presudom krivičnog suda, ukoliko obrazuju bitna obilježja krivičnog djela za koje je izrečena presuda.
- Zakon predviđa i pojedine slučajeve u kojima se ne dokazuju sporne činjenice. Kad treba utvrditi iznos štete, a o tome nema dokaza ili se radi o nesrazmjernim teškoćama u dokazivanju, sud je ovlašten da po svojoj ocjeni odmjeri visinu štete. Primjeni ovog pravila ima mjesta samo u pogledu iznosa štete, a ne u pogledu tužiočevog prava na naknadu.
- Prilikom utvrđivanja činjenica, primjenom zakonskih presumpcija na strani koja se poziva na presumpciju, teret dokazivanja je da postoji presumptivna baza, pa bi u takvoj situaciji na protivnoj strani bio teret dokazivanja da presumirana činjenica nije istinita, iako je utvrđeno da postoji presumptivna baza (oboriva pretpostavka).
- Pravilo je da su presumpcije relativne, oborive i da je dopušteno dokazivati protivno, osim kada je to izričito zakonom predviđena apsolutna presumpcija.
- Nesporne činjenice su one činjenice o kojima se stranke saglasno izjašnjavaju.
- Priznanje činjenica je jednostrana parnična radnja koju može poduzeti bilo koja strana u postupku. Mora biti poduzeta pred parničnim sudom jer nije relevantna ako je učinjena izvan suda, čak je i u drugom postupku načelno nepovoljna za stranku koja čini priznanje. Može biti data izričito ili konkludentno. Izjava volje mora biti data bez mana i stranka mora znati za činjenice koje priznaje.

- I sama „šutnja“ može predstavljati priznanje, ako se primjeni pravilo „za onog koji šuti smatra se da priznaje“. To je slučaj kod presude zbog propuštanja, kada propuštanje odgovora na tužbu stvara pretpostavku da tuženi priznaje činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtjev.
- S obzirom na to da je priznanje nepovoljna parnična radnja za onu stranku koja daje izjavu o priznanju, priznanje konkludentnim radnjama mora se zaključivati restriktivno, uzimajući u obzir izvedene dokaze i utvrđene činjenice (posebno nesporne) i navode stranke kojoj se imputira da je konkludentnom radnjom priznala neku činjenicu.
- Pogrešno je kada se činjenica, koju je iznijela jedna stranka, a druga stranka je nije eksplicitno osporila, označi kao priznata.
- Priznanje činjenica se može dati tokom cijelog postupka.
- Nesigurnost u pogledu zaključka o priznatoj činjenici razrješava se postavljanjem pitanja strankama.
- Priznati se može samo činjenica za koju teret dokazivanja leži na protivnoj stranci. Dejstvo priznanja nije neotklonjivo jer stranka može osporiti istinitost protivnikove tvrdnje koju je prije toga priznala za tačnu. Sud slobodnom ocjenom utvrđuje treba li konkretnu činjenicu uzeti kao priznatu ili osporenu.
- Stranka u svom izlaganju može izjaviti da postoji činjenica koja ide u prilog protivniku, a koju on još nije iznio (anticipirano priznanje). Takva izjava ima značaj priznanja tek od trenutka kad protivnik tu činjenicu iznese, odnosno kada se protivna strana pozove na tu činjenicu. Ako se to ne desi, sud je ne može uzeti kao priznatu činjenicu, već o njenom postojanju odlučuje po pravilu slobodne ocjene dokaza.
- Ne dokazuju se ni općepoznate (notorne) činjenice. Dopušteno je dokazivati da neka činjenica nije notorna ili da ne postoji.
- Treba li se određena činjenica smatrati općepoznatom odlučuje sud po slobodnoj ocjeni.
- Zbog svega navedenog je vrlo značajno da sud u pogledu izlaganja stranaka zauzme stav o nesporim činjenicama, i to već na pripremnom ročištu i da, zbog načela saslušanja stranaka, s tim stavom upozna stranke.

Činjenice koje su relevantne za odluku o zahtjevima stranaka

- Odlučujuća je pravna kvalifikacija koju daje sud.
- Pravila materijalnog prava nisu predmet dokazivanja, s tim što sud tokom parnice može pribavljati strano pravo kad ga je dužan primijeniti, i to posredstvom nadležnog organa uprave i stranaka.
- Ako tuženi ne osporava činjenično stanje kakvim ga prikazuje tužilac, ali smatra da iz tog stanja stvari ne proističe ona pravna posljedica za koju on to tužbom tvrdi, spor se u pravilu svodi na pravno pitanje i sud ga rješava primjenom odgovarajuće norme na činjenično stanje izneseno od strane tužioca.

- Sud je vezan za iznesene činjenične tvrdnje stranaka na kojima zasnivaju svoje zahtjeve, i nije ovlašten tražiti od stranaka da dopunjavaju činjeničnu građu u slučaju kad odgovarajuća materijalnoppravna norma ukazuje na njen deficit, osim kad se radi o nedozvoljenim raspolaganjima stranaka.

Tužba/Odgovor na tužbu

- Ako u tužbi nisu navedene činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtjev, sud je ovlašten da poduzima radnje kod prethodnog ispitivanja tužbe i dostavljanja tužbe, odnosno ako je podnesak nerazumljiv ili ne sadrži sve što je potrebno za postupanje, da ga vrati podnosiocu radi ispravke ili dopune i za tu radnju odredi rok.
- Pri tome treba imati u vidu da se tužba neće smatrati nepotpunom ako u njoj nisu navedene odlučne činjenice koje se odnose na osnovanost zahtjeva.
- Stranke imaju mogućnost da činjenično stanje dopune tokom pripremnog ročišta i pod određenim uslovima na ročištu za glavnu raspravu.
- Sud, na osnovu činjeničnih navoda iz tužbe i odgovora na tužbu, treba prije održavanja pripremnog ročišta imati predstavu jesu li iznesene relevantne činjenice, postoje li nesporne činjenice, ako ih ima koje su to činjenice, a koje činjenice se ukazuju spornim. Time olakšava i efikasnije koncipira održavanje i rukovođenje pripremnog ročišta, bez obzira na to što stranke mogu na tom ročištu izmijeniti ili dopuniti činjenične navode.
- Sud već u postupku prethodnog ispitivanja tužbe mora imati proaktivnu ulogu time što će ocijeniti sadrži li tužba potrebne činjenične navode, te ako utvrdi da ih nema, donijet će rješenje kojim će taj nedostatak otkloniti prije dostavljanja tužbe na odgovor.

PRIPREMNO ROČIŠTE

- Sud treba imati aktivnu ulogu u razdvajanju spornih od nespornih činjenica na pripremnom ročištu.
- Selekcijom činjenične građe-materijala dolazi se do onoga što će predstavljati predmet dokazivanja.
- Zadatak suda jeste da činjenično stanje ograniči po obimu i sadržaju prema materijalnom pravu, s ciljem primjene odgovarajuće materijalne norme.
- Sud treba ispoštovati dio koji se odnosi na prethodno ispitivanje tužbe.
- Iznošenje činjenica je vremenski ograničeno na pripremno ročište, a samo pod taksativno ispunjenim uslovima i na ročište za glavnu raspravu, te jednako važi i za tužioca i za tuženog.
- Određivanje dokaza je upravljanje postupkom i sud za takvo rješenje nije vezan, pa se kao „izlaz“ iz ove situacije ukazuje nužnost da sudija, u vremenu do zakazanog ročišta za glavnu raspravu, pregleda predmet i na glavnoj raspravi, ako tako ocijeni, donese procesno rješenje da se odustaje od izvođenja određenih dokaza. U obrazloženju odluke dužan je za to dati jasno obrazloženje.

- U rješenju o zakazivanju glavnog ročišta sud treba jasno dati pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi, a ne samo navesti dokaze čije su izvođenje stranke predložile ili koristiti opću formulaciju da je ročište zakazano.
- U rješenju o održavanju ročišta za glavnu raspravu treba navesti da će se izvesti dokaz i saslušanjem svjedoka, uz navođenje jasnih činjenica o kojima predloženo lice treba svjedočiti.
- Potrebno je navoditi činjenice o kojima će svjedočiti lice koje je predloženo i prihvaćeno da bude svjedok u parnici.
- Sudija se treba posvetiti pripremi održavanja pripremnog ročišta (da je pročitao tužbu, odgovor na tužbu, upoznao se s materijalnopravnim odnosom koji je sporan, razlučio sporne činjenice o kojima treba raspravljati, preliminarno procijenio značaj predloženih dokaza).
- Postoji mogućnost da se u toku glavne rasprave iznesu nove činjenice i predlože novi dokazi, uz obavezu stranke koja to predlaže da učini vjerovatnim da, bez svoje krivice, nije mogla iznijeti činjenice i predložiti dokaze na pripremnom ročištu.

Dokazi i ocjena dokaza

Pojam dokazivanja

- Dokazna snaga dokaznih sredstava se u pravilu ne utvrđuje apstraktno (zakonom, prema vrsti dokaznog sredstva), nego konkretno (ocjenom, prema okolnostima spora).
- Završna radnja dokazivanja je ocjena dokaza. Ona se sastoji u ispitivanju da li dokazivanu činjenicu treba, prema dokaznim razlozima, uzeti za postojeću. Dokazni razlozi su sve okolnosti iz kojih sud treba izvesti zaključak o tom pitanju. Tim pojmom obuhvaćen je ne samo rezultat izvedenih dokaza, nego i sadržaj cjelokupnog raspravljanja.

Ponuda i izbor dokaza

- Tužba i odgovor na tužbu u kojima nisu navedeni (predloženi) dokazi nisu potpuni.
- Zaključenjem pripremnog ročišta za predlaganje dokaza, kao i za iznošenje činjenica, nastaje prekluzija, osim u slučaju kad stranka učini vjerovatnim da dokaze nije mogla ponuditi sudu prije zaključenja pripremnog ročišta, bez svoje krivice.
- Kad su kao dokazi predložene pismene isprave i posebni predmeti uviđaja (fotografije, tonski i videozapisi i sl.), stranke su ove dokaze dužne priložiti do zaključenja pripremnog ročišta.
- Ako se isprava nalazi kod državnog organa ili lica kome je povjereno vršenje javnih ovlaštenja, a stranka

dokaže (učini vjerovatnim) da ispravu nije mogla pribaviti, sud će po prijedlogu stranke ispravu pribaviti od tog organa.

- Radi utvrđenja činjenica koje se odnose na nedozvoljena raspolaganja stranaka, sud je dužan dokaze pribavljati i po službenoj dužnosti.
- Sud na pripremnom ročištu sa strankama raspravlja o procesnoj građi radi njenog uređenja.
- Sud je ovlašten da od ponuđenih dokaznih sredstava izabere odgovarajuća za utvrđenje određene činjenice. U rješenju o dokazivanju se navodi činjenica koja predstavlja predmet dokazivanja i dokazno sredstvo kojim se dokazuje ta činjenica.
- Prijedlozi za izvođenje dokaza koji nisu od značaja za odlučivanje odbijaju se, s tim što je sud u zapisniku dužan navesti razlog odbijanja prijedloga za izvođenje dokaza. Za ovo rješenje sud nije vezan u daljem toku postupka što znači da ga na ročištu za glavnu raspravu može izmijeniti ako za to postoje opravdani razlozi. Ta odluka bi morala biti obrazložena.
- Potrebno je izvršiti preliminarnu kvalifikaciju činjenica koje su iznijele stranke i preliminarnu ocjenu dokaza, sve s ciljem obezbjeđenja prava na saslušanje stranaka i donošenja pravno utemeljene i pravične presude.

Izvođenje dokaza

- Na ročištu za glavnu raspravu stranke izvide dokaze, ali sud i na ovom ročištu treba imati aktivnu ulogu.
- Kad stranka nema punomoćnika, prvo je ispituje sud i pritom ju je dužan očitovati o činjenicama za koje je određeno njeno saslušanje i koje su relevantne za odluku o zahtjevu.
- Sudija je ovlašten postavljati pitanja strankama, svjedocima i vještacima u svakoj fazi saslušanja. Ovo ovlaštenje sud će koristiti kod nepotpunog očitovanja svjedoka ili stranke o činjenicama, kod kontradiktornih navoda datih u iskazu istog svjedoka ili stranke. Sud će prilikom saslušanja svjedoka ili stranke uvijek upitati otkud su mu poznate činjenice o kojima se izjašnjava.
- Sud je dužan voditi računa o potpunosti nalaza i mišljenja vještaka i zato mu nije potreban prijedlog, niti saglasnost stranaka da vještaku naloži da nalaz i mišljenje ispravi i dopuni. U slučaju da vještak ne postupi po nalogu suda za ispravku i dopunu nalaza, sud je po prethodnom izjašnjenju stranaka ovlašten odrediti drugog vještaka.
- Uviđaj se može obaviti i uz učešće vještaka, ako je za izvođenje dokaza potrebno stručno znanje kojim sud ne raspolaže. Prisustvo vještaka ima samo značaj pružanja stručne pomoći sudu, ali uviđaj obavlja sud, te je o toj radnji dužan sačiniti zapisnik i navesti sva neposredna zapažanja sudije o predmetu uviđaja.

- Uviđaj se, kao posebna parnična radnja suda, može provesti u sudu, ali i van zgrade suda. Tada se na izvođenje te parnične radnje primjenjuju pravila o ročištu za glavnu raspravu (uviđaj na licu mjesta). Važno je napomenuti da stranke moraju biti obaviještene o uviđaju.
- Obaveza čitanja pismenih isprava propisana je za postupak izvođenja dokaza pred prvostepenim sudom i zasniva se na dosljednoj primjeni načela usmenosti i u vezi je s načelom javnosti.

Ocjena dokaza

- Prema načelu slobodne ocjene dokaza, sud spornu činjenicu uzima za dokazanu samo ako je ocjenom dokaza došao do uvjerenja da je tvrdnja kojom je ona iznesena istinita i obrnuto, sporna činjenica nije dokazana ako sud to uvjerenje nije stekao, nego u njeno postojanje manje ili više sumnja.
- Činjenice na kojima se zasniva meritorna odluka u pogledu njihove dokazanosti zahtijevaju zaključak o izvjesnosti.
- Vjerovatnost je niži stepen dokazanosti i u pravilu se primjenjuje kod dokazivanja određenih procesno-pravnih zahtjeva.
- Izuzetno, u parnicama za zaštitu od diskriminacije, tužilac dokazuje vjerovatnom činjeničnu tvrdnju da je diskriminisan, pa teret dokazivanja činjenice da diskriminacije nije bilo prelazi na tuženog. Tuženi je dužan dokazati izvjesnom činjenicu da diskriminacije nije bilo.
- Prema slobodnoj ocjeni dokaza, svako dokazno sredstvo može se upotrijebiti za dokazivanje svake činjenice.
- Zato sud može, ako ga okolnosti na to upućuju, pokloniti vjeru svjedoku ili stranci nasuprot nejavnoj ispravi. Indicija može imati veću dokaznu snagu nego neposredni dokaz. Ni broj upotrijebljenih dokaznih sredstava nije odlučujući.
- Uvjerenje da je sporna činjenica istinita može biti zasnovano na iskazu jednog svjedoka, iako su dvojica ili više njih svjedočili suprotno.
- Dokazna snaga dokaznog sredstva vezuje se za okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, zavisi od sadržaja dokaza i drugih činjenica kojima se može braniti njegova vjerodostojnost i dokazna snaga, koje mogu proizlaziti iz drugih dokaza, kao i iz stanja spisa konkretne parnice.
- Svoj zaključak o pitanju postojanja sporne činjenice sud zasniva ne samo na rezultatu dokaza koji su o njoj izvedeni, nego i iz rezultata drugih dokaza i cijele rasprave.
- Navođenje sadržaja iskaza svjedoka i stranaka u potpunosti ili njihovo parafraziranje, što smo uočili u praksi, ne predstavlja ocjenu dokaza.
- Nalaz vještaka se cijeni kao svaki drugi dokaz, na osnovu sadržaja tog nalaza i u vezi s drugim

dokazima u kojima su sadržane okolnosti u pogledu kojih je određeno vještačenje. Sud je ovlašten prihvatiti nalaz vještaka, te je ovlašten nalazu ne pokloniti vjeru kad je on suprotan drugim izvedenim dokazima.

- Sud može, zavisno od predmeta vještačenja, prihvatiti nalaz vještaka, ali ne i njegovo mišljenje.
- Kad je sud dozvolio i proveo vještačenje od strane dvaju vještaka u pogledu utvrđenja istih činjenica, dužan je ocijeniti oba nalaza i zauzeti jasan stav o tome jesu li nalazi saglasni ili protivrječni, radi li se kod eventualne protivrječnosti o bitnim činjenicama i navesti na kojem nalazu/nalazima je zasnovao svoju odluku.
- Kad je predloženo čitanje nalaza i mišljenja datog za potrebe nekog drugog postupka, taj dokaz ne predstavlja dokaz vještačenjem, već pismenu ispravu koju sud cijeni slobodnom ocjenom dokaza. Međutim, kad je u postupku pored pismene isprave o vještačenju predloženo i provedeno vještačenje, onda je sud dužan ocijeniti nalaz vještaka i sadržaj pismene isprave i zauzeti stav o njihovom prihvatanju ili neprihvatanju.
- Načelo slobodne ocjene dokaza ograničeno je određenim zakonskim rješenjima po kojima se sud ne upušta u ocjenu dokazne snage javne isprave (kad nije osporena). Isto važi za nejavnu ispravu od materijalnopravnog značaja čija autentičnost nije osporena.
- Načelo slobodne ocjene dokaza je prinudno pravne prirode. Njegovu primjenu stranke ne mogu svojom voljom otkloniti, osim u slučaju kad disponiraju zahtjevima.
- Načelom slobodne ocjene sudu se nameće određeni stepen odgovornosti za tačnost presude.

Teret dokazivanja

- Ako sud na osnovu ocjene izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju te činjenice zaključit će primjenom pravila o teretu dokazivanja.
- Kod tereta dokazivanja potrebno je ukazati na to da protivnik stranke opterećene dokazivanjem osporava tačnost njene tvrdnje tako što ističe tvrdnju suprotnog sadržaja o kojoj se po njegovom prijedlogu, također, izvodi dokaz.
- Značaj zakonske pretpostavke ili presumpcije sastoji se u tome što se pretpostavljena činjenica ne dokazuje, ali je dozvoljeno dokazivati suprotno kad se radi o oborivoj zakonskoj pretpostavci. U tom slučaju uvijek se dokazuje samo ono što je zakonskoj pretpostavci suprotno. Kad je osporena oboriva zakonska pretpostavka, teret dokazivanja je na onome ko osporava tu činjenicu.
- Od oborivih zakonskih pretpostavki potrebno je razlikovati neoborive pretpostavke (tzv. pretpostavke o pravu) kad dokazivanje suprotnog nije dozvoljeno.

Kvalitet obrazloženja sa stanovišta pravne analize i analitičkog mišljenja

- Kvalitet obrazloženja sudske odluke je u direktnoj vezi s kvalitetom pravne analize i sposobnosti izlaganja analitičkog mišljenja i pravnih zaključaka.
- U svakoj pravnoj analizi spora koju sud daje u svojoj odluci mora biti jasno uočljivo: o čemu se konkretno raspravlja (**predmet**); koje pravno pravilo utječe na predmet spora (**pravilo**); koje se činjenice smatraju relevantnim prema tom pravilu (činjenice); primjena pravila na činjenice (**analiza**), i koji je rezultat primjene pravila na činjenice (**zaključak**).

Predmet spora

- Predmet spora treba biti naveden na početku pravnog obrazloženja presude, odmah nakon izlaganja navoda i zahtjeva stranaka jer bez definisanog predmeta nema jasne pravne analize.

Pravilo

- Drugi korak pravne analize je povezivanje činjenica iznesenih u tužbi i u toku raspravljanja pred sudom, s pravnim normama koje uređuju određene pravne odnose.
- Nije dovoljno samo navesti da je sud primijenio određeno pravilo, potrebno je objasniti i zašto je ono relevantno za rješavanje spora, odnosno dovesti u vezu činjenice koje su stranke iznijele u toku postupka, i rezultate raspravljanja, s pravilima koja regulišu konkretni pravni odnos stranaka.

Činjenice

- Pravna analiza se zasniva na činjenicama.
- Nakon izvršene ocjene izvedenih dokaza, na osnovu koje je sud utvrdio sporne činjenice, slijedi zaključak suda o dokazanosti tih činjenica (činjenični zaključci suda), na koji se nastavlja pravna analiza.

Analiza

- U pravnoj analizi se činjenično stanje koje je sud utvrdio ocjenom dokaza, kao i činjenice koje nisu sporne ali su od značaja za odluku, dovodi u vezu s određenim pravilom koje sud primjenjuje za rješavanje spora.

Zaključak

- Nakon što ocijeni da su sve činjenice na kojima se zasnivaju zahtjevi stranaka potpuno utvrđene, sud će povezivanjem tih činjenica s pravnom normom donijeti pravne zaključke.

- U pravnom zaključku sud iznosi svoju ocjenu o tome koje su pravne posljedice nastale zbog određenog stanja ili ponašanja stranaka. Pravni zaključak je rezultat primjene određenog pravila na činjenicu čije je postojanje utvrđeno na osnovu ocjene dokaza.
- Konstatacija suda da je tužbeni zahtjev osnovan nije pravni zaključak. To je pravno neobrazložen zaključak. Prije iznošenja ovakvog zaključka sud mora izložiti pravnu diskusiju, koja se zasniva na analizi odlučnih činjenica (nespornih i utvrđenih) i pravne norme koja za te činjenice vezuje određenu pravnu posljedicu.

Dosljednost argumentacije, logičnost i razumljivost

- Polazeći od očekivanja da se volja suda koja je izražena u konkretnoj odluci treba poklapati s voljom zakonodavca propisanom u općem pravilu, obrazloženje presude ne smije biti proizvoljno.
- Iz obrazloženja sudske odluke mora biti vidljivo da je sud razmotrio i ocijenio sve relevantne navode i prijedloge stranaka, odnosno da se bavio pitanjima koja su važna za stranke.
- Razlozi i pravni zaključci na kojima se zasniva određena sudska odluka mogu se ispitati samo ako je sud, koji je tu odluku donio, dao razumljivo, potpuno i logično pravno obrazloženje.
- Potrebno je naći pravu mjeru i s korištenjem drugih sudskih odluka, kako se odluke, a posebno njihova pravna obrazloženja ne bi samo „prepisivali“, nego koristili kao dobri primjeri, za razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja, prilagođavanja, korištenja analogije, odnosno poticanje razvoja pravne misli i sudske prakse.

Pozivanje na sudsku praksu

- Sudska praksa nije izvor prava, ali može biti od velikog utjecaja na predvidivost suđenja i pravnu sigurnost, kao obilježja vladavine prava.
- Prilikom pozivanja na sudsku praksu, potrebno je pravilno izložiti stav suda koji je odluku donio, i objasniti u čemu se on podudara s usvojenim stavom sudske prakse.
- Ako sudske prakse u vezi s primjenom određenih pravila nema, onda je važno da se iz obrazloženja vidi da je pravni stav suda rezultat temeljito izvršene pravne analize spora, odnosno da je sud dao odgovore na sva sporna pravna pitanja.
- Sud u presudi prvo treba iznijeti vlastito pravno shvaćanje o konkretnom predmetu, koje zatim može poduprijeti pozivanjem na pravna shvaćanja izražena u drugim odlukama, donesenim u predmetima s istim ili sličnim spornim pitanjima.
- Ukoliko sud direktno primijeni neku odredbu Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda, korisno je pozvati se na praksu ESLJP u vezi s primjenom te odredbe.

- Korištenje sudske prakse obogaćuje znanje sudije, isto čini i vidljivim, i omogućava strankama da bolje razumiju odluku, kao i pravne standarde na kojima je ista zasnovana.

Obrazloženje drugostepene odluke

- Sadržaj obrazloženja zavisi od sadržaja žalbe i odgovora na žalbu, te ocjene odlučnih žalbenih navoda i pravne analize spora od strane drugostepenog suda, koji u postupku ispituje prvostepenu presudu granicama u kojima se pobija žalbom i po službenoj dužnosti.
- Sud mora dati jasne upute drugostepenom sudu, i jasno navesti razloge ukidanja prvostepene odluke. Bez ova dva elementa, obrazloženje odluke kojom se presuda prvostepenog ukida ne može biti popuno i jasno.
- Kada preinačava prvostepenu presudu, drugostepeni sud treba izložiti vlastitu primjenu materijalnog prava, ali i objasniti zašto odluka prvostepenog suda nije pravilna.
- U slučaju odbijanja žalbe važno je da sud ocijeni sve žalbene navode koji su od odlučnog značaja i objasni zašto nisu osnovani.
- Odluka drugostepenog suda mora sadržavati izraženo pravno shvatanje tog suda i razloge zbog kojih je taj sud zauzeo određeno pravno shvatanje i donio određenu odluku. Bez izraženog vlastitog kritičkog mišljenja suda i ocjene svih odlučnih navoda stranaka, te jasnog i potpunog pravnog obrazloženja, drugostepena odluka ne zadovoljava kriterije obrazložene sudske odluke iz člana 6. EKLJP.

Izrada presude

- Presuda je veoma značajan pravni akt koji sublimira čitav postupak i u njemu izvedene zaključke.
- Sve što je do tada urađeno ostaje bez smisla ukoliko ono što je napisano u presudi ostane nedovoljno ili nedostojno prethodno obavljenog posla.
- Presuda predstavlja krunu cijelog postupka i mora jasno, precizno i logično prikazati zaključke do kojih je sud došao nakon provedenog postupka. Dakle, mora biti ispravna kako u materijalnom tako i u formalnom smislu.
- Pisanje kvalitetne presude zahtijeva poznavanje brojnih vještina, višestrano znanje, ali prije svega poznavanje jezika i pravila pravopisa i logike.
- Na kvalitet presude utječe njena uvjerljivost zasnovana na znanju i stručnosti.
- Što je jednostavniji način na koji sud izražava svoje zaključke, ocjene i shvatanja, to je presuda kvalitetnija.
- Pravna terminologija se mora pažljivo upotrebljavati zbog toga što njeno pogrešno korištenje presudu može učiniti nejasnom i neuvjerljivom.

- Presuda mora biti jasna i uvjerljiva i neukim strankama, zastupniku koji izjavljuje pravni lijek, višem sudu koji ispituje njenu pravilnost i zakonitost, nekada i sudu u drugoj državi koji će tu presudu izvršavati, kao i široj javnosti u okviru koje se formira mišljenje o radu sudija i pravosuđu kao cjelini.

Struktura i vještina izražavanja

- Nije dovoljno da presuda bude pravno korektna, ona mora biti i jezički i gramatički pravilna, lako čitljiva i razumljiva. Ono što sud kaže i način na koji kaže, podjednako je važno kao i ono što odluči. Za kvalitetnu presudu neophodno je kombinovanje vještine pisanja i pravnog znanja.
- Dobra priprema nacрта presude može biti jako korisna kod izrade presude.
- Pravilno napisati obrazloženje presude znači držati se tvrdnje da izvor inspiracije pisanja trebaju biti isključivo relevantne činjenice i materijalno pravo. Sve izvan toga sasvim je suvišno i može nas odvesti u neželjenom pravcu.

Pisanje obrazloženja presude

- Obrazloženje mora pružiti jasnu i uvjerljivu argumentaciju za svaki dio izreke. Sadržaj obrazloženja treba biti takav da može objasniti i uvjeriti svakog čitaoca u razloge kojima se sud rukovodio.
- Sud mora u obrazloženju iznijeti razloge za određeno uvjerenje suda i pravila koja je primijenio.
- Pismeno izrađena presuda, prije svega, podrazumijeva potpuno jasnu i razumljivu izreku, koja mora biti u saglasnosti s obrazloženjem.
- Osim pravilno sastavljene izreke, pravilna presuda treba sadržavati potpuno, određeno i jasno napisano obrazloženje.
- Određenost razloga u smislu ZPP-a zahtijeva ne samo puko navođenje sadržaja zahtjeva, odgovora na zahtjev, iskaza svjedoka, vještaka i materijalnih dokaza koji su provedeni, nego i koje činjenice je sud utvrdio, kojim dokaznim sredstvima, ocjenu dokaza, te razloge zašto neke činjenice prihvata utvrđenim, a neke ne prihvata.
- Odlučne činjenice koje su utvrđene treba izložiti na jasan i racionalan način.

Drugostepene odluke

- Drugostepeni sud se mora u obrazloženju odluke očitovati o navedenim žalbenim navodima, kako bi se vidjeli valjani razlozi odluke o žalbi.
- To podrazumijeva obavezu suda da navede jasne, dovoljne i razumljive razloge na kojima se zasniva odluka, te da odgovori svim žalbenim navodima koji su od odlučnog značaja.

- Kada drugostepeni sud usvaja žalbu i preinačava prvostepenu presudu, dužan je obrazložiti i činjenične i pravne aspekte svoje odluke, u mjeri u kojoj je to potrebno radi razumijevanja takve odluke, odnosno prihvatanja razloga za drugačije utvrđivanje činjeničnog stanja i primjenu materijalnog prava od strane tog suda.
- Ako ukida odluku, dužan je dati upute prvostepenom sudu kako da postupa u ponovnom postupku kako bi otklonio nepravilnosti koje su uočene, te pravilnom primjenom materijalnog prava donio pravilnu odluku.
- U slučaju ukidanja prvostepene presude žalbeni sud mora jasno označiti koje odredbe parničnog postupka su povrijeđene (član konkretnog zakona), na koji način su povrijeđene i kako to utječe na zakonitost prvostepene presude, zbog čega ona treba biti ukinuta.

Šta izbjegavati u pisanju obrazloženja presude

- pretjerane detalje
- nebitne činjenice i komentare
- nepotrebne riječi ili ponavljanje
- prepisivanje podnesaka
- suviše jezičke konstrukcije
- nejasne riječi ili izraze
- pretpostavljanja
- nepravilan redoslijed iznošenja zaključaka
- nepravilno rangiranje prigovora
- citiranje sadržaja zakonske odredbe
- zagovaranje ili pobijanje argumenata
- metafore
- eufemizme
- „obračune“ s drugačijim stavovima
- upotrebu različitih stilova slova ili boldiranje pojedinih riječi
- emocije
- pravni lokalizam.

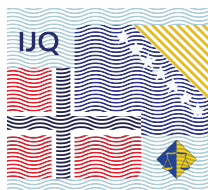

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

SMJERNICE

ZA IZRADU PRESUDE U PARNIČNIM PREDMETIMA

UVOD

- U gornjem lijevom kutu trebaju biti navedeni: naziv države BiH, entiteta, kantona, naziv i sjedište suda, broj predmeta, datum donošenja odluke, a u odlukama sudova iz Brčko distrikta naziv države BiH i naziv suda.
- Svrha uvoda sudbene odluke - predstavljanje osnovnih elemenata nužnih za razumijevanje predmeta presuđivanja:
 1. koji je sud donio odluku,
 2. koji sudac je postupao u predmetu, odnosno vijeće (ako se radi o drugostupanjskoj odluci),
 3. tko su stranke u sporu (fizičke ili pravne osobe),
 4. tko ih zastupa (zakonski zastupnik, zastupnik po zakonu ili punomoćnik),
 5. zbog čega se vodi spor,
 6. kolika je njegova vrijednost,
 7. kada je zaključena glavna rasprava,
 8. tko je od stranaka bio prisutan na tom ročištu,
 9. je li rasprava bila javna (subjektivni i objektivni elementi spora) i
 10. dan kada je presuda donesena.
- Razlozi potpunog navođenja svih elemenata uvoda - točnost i potpunost elemenata iz uvoda odluke omogućava provedbu izvršenja.

Naziv suda

- Naziv suda mora biti onakav kako je propisan Zakonom o sudovima, a to je Općinski/Osnovni sud u (naziv grada).

Ime i prezime suca, odnosno članova sudbenog vijeća

- Doslovno držanje slova parničnih zakona, kojima je propisano da se navodi ime i prezime suca, s ciljem materijalne i formalno-pravne korektnosti.
- U uvodu drugostupanjske odluke navođenje imena i prezimena suca (tj. članova vijeća) i stranaka mora se pisati u odgovarajućem padežu (genitiv), dok se u prvostupanjskim presudama imena i prezimena sudaca navode u nominativu.

Ime i prezime/naziv stranaka

- Uz ime i prezime stranke poželjno je navesti ime oca ili roditelja čije prezime stranka nosi, eventualno i nadimak stranke ukoliko je naveden u tužbi (tijekom postupka) s ciljem lakše identifikacije prigodom dostave pismena.
- Ako je u postupku kao stranka sudjelovala osoba koja ne može biti stranka u postupku, počinjena je povreda odredaba parničnoga postupka na koju sud (prvostupanjski i drugostupanjski) pazi po službenoj dužnosti i to je razlog zbog kojeg se prvostupanjska presuda ukida i tužba odbacuje ako u bilo kojoj fazi postupka sud utvrdi da tužitelj ili tuženik ne može uopće biti subjekt procesnopravnog odnosa.
- Stranka u postupku ne može biti samostalna trgovinska radnja, jer nema svojstvo pravne osobe i ne može biti stranka u postupku (nema stranačku sposobnost). Treba navesti ime i prezime fizičke osobe i naznačiti da je ta fizička osoba vlasnik samostalne trgovinske radnje i navesti njen naziv.
- U uvodu treba navesti podatke o svima suparničarima, a nepravilno je navesti podatke samo za prvog suparničara i iza toga staviti oznaku „i dr.“.
- Sud će odbaciti tužbu kada tužbom nisu obuhvaćeni kao tuženici svi suvlasnici, ako u postupku ne dođe do proširenja tužbe i na izostavljene nužne jedinstvene suparničare, ako se radi o procesnoj zajednici nužnih jedinstvenih suparničara (npr. utvrđivanje prava služnosti), koji se nalaze u nedjeljivom pravnom odnosu.
- U slučaju ustupanja predmetnog potraživanja (cesija) s tužitelja kao povjerioca (cedenta) na novog povjerioca (cesionara), sud će na prijedlog tužitelja da cesionar nastavi postupak kao tužitelj, ispitati je li prijenos tog potraživanja zabranjen zakonom, radi li se o potraživanju vezanom za ličnost, kada je prijenos na drugog po svojoj prirodi zabranjen, te jesu li tužitelj (kao povjerilac) i tuženik (kao dužnik) ugovorili da tužitelj može prenijeti potraživanje na drugog ili to ne može bez njegove suglasnosti i shodno tome, odlučiti o prijedlogu tužitelja za stupanje u parnicu cesionara na mjesto tužitelja, dok dužnik (cesus) i potraživanje ostaju isti.
- Status koji stranka stekne u trenutku podnošenja tužbe zadržava do kraja postupka. Stoga, ne treba navoditi „tužitelj-protutuženi“, niti „tuženik-protutužitelj“, nego samo tužitelj i tuženik.
- U paternitetskim sporovima protutužba nije dozvoljena, pa će sud protutužbu odbaciti.
- Stranke treba označavati - „ime i prezime stranaka“ (fizička osoba).
- U uvodu presude uz naziv pravne osobe, ako je u stečaju, obvezno se ima navesti da je ta pravna osoba u stečaju i da ga zastupa stečajni upravitelj kao zakonski zastupnik.
- Navesti ime umješača kao osobe koja ima pravni interes da, u parnici koja teče među drugim osobama, jedna od stranaka uspije u sporu i navest će kojoj se stranci umješač pridružio, te navesti njegovo prebivalište, odnosno boravište.

Prebivalište odnosno boravište stranke

- Prebivalište - općina ili distrikt u kojem se osoba nastani s namjerom da tamo stalno živi, boravište - općina ili distrikt gdje se državljanin nastani s namjerom da tamo privremeno živi. Prebivalište, odnosno boravište stranke podrazumijeva i adresu stanovanja stranke.

Ime, prezime i prebivalište, odnosno boravište zastupnika i punomoćnika stranaka

- Stranke može da zastupa punomoćnik (odvjetnik ili uposlenik pravne osobe), zakonski zastupnik fizičkih osoba (roditelji, usvojitelji), zastupnik određen općim aktom pravne osobe ili zakonom.
- Pravne osobe ne zastupa zakonski zastupnik, već zastupnik određen općim aktom pravne osobe ili zakonom, a izuzetak je stečajni upravnik koji, kao zakonski zastupnik, zastupa pravnu osobu nad kojom je otvoren stečajni postupak.
- U uvodu presude navesti podatke o zastupnicima države, entiteta, Brčko distrikta BiH, institucija BiH i entiteta, u nazivu koji je određen zakonom.
- Privremeni zastupnik zastupa stranku čije je boravište nepoznato, a stranka nema punomoćnika.
- U uvodu ne navoditi da pravnu osobu (privredni subjekt), pored odvjetnika, zastupa i ravnatelj pravne osobe, nego navesti samo odvjetnika kao punomoćnika, kome se vrši dostavljanje sudbenih pismena, odnosno uposlenika pravne osobe koji je ovlašten poduzimati radnje u postupku u granicama ovlaštenja iz punomoći.
- Odvjetnik kao punomoćnik zastupa stranku u postupku, a ne zakonskog zastupnika.
- Likvidator odvjetničkog ureda nije punomoćnik stranke, on je samo ovlašten i dužan da do dolaska stranke zastupa njene interese bez posebne punomoći, te da savjesno obavlja poslove koji se u zastupanju moraju obaviti, ukoliko se nisu stekli uvjeti da otkáže zastupanje.
- Odvjetničko društvo može biti punomoćnik, a odvjetnički ured ne, već to može biti samo odvjetnik (ili više njih) iz tog ureda.
- U uvodu treba navesti samo ime punomoćnika koji je posljednji zastupao stranku, kome se vrši dostavljanje sudbenih pismena.
- Prebivalište, odnosno boravište zastupnika i punomoćnika podrazumijeva i adresu stanovanja, odnosno kancelarije.

Predmet spora

- Obvezni element tužbe.
- Predmet spora pravilno označen, ako je kod više postavljenih zahtjeva navedeno na što se svaki od tih zahtjeva odnosi.
- U slučaju protutužbe navesti što je predmet spora i po protutužbi.

- U tužbi nepravilno označen predmet spora, sud je ovlašten da zakonskim terminom označi predmet spora, a da pri tom ne promijeni suštinu označenoga spora.

Vrijednost spora

- Vrijednost spora je vrijednost glavnoga zahtjeva, dok se sporedna potraživanja ne uzimaju u obzir.
- Predmet spora novčano potraživanje, tada vrijednost spora predstavlja iznos utvrđen (npr. nakon provedenoga vještačenja) u postupku, a ne iznos koji je tužitelj naveo u tužbi.
- Nakon zaključenja pripremnog ročišta, kao ni nakon početka raspravljanja o glavnoj stvari, vrijednost predmeta spora ne može mijenjati ni stranka ni sud, ako se radi o nenovčanom potraživanju.
- U slučaju običnih suparničara, ako su njihovi zahtjevi navedeni u različitim novčanim iznosima, tada u uvodu presude treba navesti samo jedan od tih novčanih iznosa i to najveći, a nikako njihov zbroj.
- Tužitelj je dužan u tužbi označiti vrijednost predmeta spora, a i sud to označiti u uvodu odluke pa i onda kada se zahtjev ne odnosi na novčani iznos.

Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude

- Datum zaključenja glavne rasprave i datum donošenja presude se ne moraju podudarati, i najčešće se ne podudaraju.
- Ako bi se smatralo da je presuda donesena istog dana kada je i zaključena glavna rasprava, onda bi to značilo da rok za žalbu teče od toga dana zaključenja glavne rasprave (odnosno od narednog dana) što je u sudbenoj praksi veoma rijetko jer je nakon zaključenja glavne rasprave sudu nužno određeno vrijeme da se presuda izradi.
- U procesnoj situaciji kada je glavna rasprava zaključena i presuda donesena istoga dana, tada se u uvodu presude označava samo jedan datum.

Naznaka prisustva stranaka, zastupnika i punomoćnika ročištu

- Od naročitog je značaja ako je sud odredio da će na tom ročištu biti izveden dokaz saslušanjem parničnih stranaka, vještaka, kao i drugih dokaza.

Dan donošenja presude

- Uvod presude sadrži i dan kad je presuda donesena, osim u Brčko distriktu BiH.

Uvod drugostupanjske presude

- Sadrži naziv drugostupanjskog suda, ime i prezime članova vijeća, ime i prezime stranaka i prebivalište, odnosno boravište stranaka, njihovih zastupnika i punomoćnika, oznaku predmeta spora, vrijednost

spora, naznaku stranke koja je izjavila žalbu, broj i datum donošenja prvostupanjske presude protiv koje je izjavljena žalba i datum kada je održana sjednica vijeća i donesena drugostupanjska odluka.

- Ako su obje stranke (tužitelj i tuženik) izjavili žalbu, u uvodu presude treba to navesti.
- U uvodu drugostupanjske presude za stranke, zastupnike i punomoćnike ne navodi se njihova potpuna adresa (ulica i broj), nego samo mjesto njihovog prebivališta, odnosno boravišta (ostali podaci sadržani su u uvodu prvostupanjske presude).
- Ako je prvostupanjski sud rješenjem ispravio prvostupanjsku presudu, tada u uvodu treba navesti broj rješenja kojim je presuda ispravljena i datum donošenja tog rješenja.

Izreka odluke

- Sadrži odluku suda o usvajanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih potraživanja, te odluku o postojanju ili nepostojanju potraživanja istaknutog radi prebijanja.
- Izreka je glavni dio presude.
- Koncizna, bez nepotrebnog teksta, razumljiva, jasna i izvršiva.
- Izreka sudbene odluke može biti u formi presude ili rješenja. Presudom se odlučuje o tužbenom zahtjevu, a o procesnim pitanjima sud uvijek odlučuje rješenjem.
- Korisno je numerirati stavove izreke presude, kada ih je više.

Odlučivanje o tužbi i tužbenom zahtjevu

- Tužba se odbacuje rješenjem, a tužbeni zahtjev odbija presudom.
- Ako zahtjev za zateznu kamatu i/ili naknadu troškova postupka nije uopće postavljen, tada sud neće odlučiti o njima, jer zahtjeva nema.
- Nepravilno ili nepotpuno postavljen zahtjev za „pripadajuću kamatu“ ili zahtjev za neopredijeljene troškove postupka nije razlog da sud o takvim zahtjevima ne odlučuje, već samo može biti razlog za odbijanje takvih zahtjeva.

Odlučivanje o prigovoru prebijanja potraživanja

- Sud u izreci odlučuje o procesnom prigovoru prebijanja (kompenzacije) potraživanja bez obzira na to da li je tuženik podnio protutužbu ili je istakao kompenzacijski prigovor.
- U slučaju osnovanosti tužiteljevog i tuženikovog potraživanja utvrdit će se da postoji tužiteljevo potraživanje; utvrdit će se da postoji tuženikovo potraživanje, te će se donijeti konstitutivna odluka o prebijanju tih potraživanja.
- Ako je tužiteljevo potraživanje veće od tuženikovog, tuženiku će se naložiti da ispuni neprebijeni dio tužiteljevog potraživanja, a za tuženikov prebijeni dio potraživanja tužbeni zahtjev odbiti.

- Jednaka potraživanja tužitelja i tuženika, sud će odbiti tužbeni zahtjev jer je tužiteljevo potraživanje u cijelosti prebijeno s potraživanjem tuženika.
- Tuženikovo potraživanje veće od tužiteljevog, sud će opet odbiti tužbeni zahtjev, s tim da tada sud ne može odlučivati o onome dijelu tuženikova potraživanja koji premašuje iznos tužiteljevog potraživanja, a ovo iz razloga što se radi o prigovoru prebijanja, a ne o protutužbi sa zahtjevom za prebijanje (kompenzacijska protutužba).

Potpunost i preciznost izreke

- Potpunost i preciznost izreke od značaja je za mogućnost izvršenja presude u odnosu na sve zahtjeve i sve sudionike u postupku.
- Sud ne može nikog presudom obvezati da nešto prizna, pa ni činjenicu prava vlasništva.
- U izreci ima biti jasno navedeno da li je i koji zahtjev, odnosno dio zahtjeva usvojen ili odbijen i u odnosu na koga od tužitelja, odnosno tuženika (po protutužbi).
- Nije pravilno u izreci navesti da se odbija preostali dio tužbenog zahtjeva, niti s viškom tužbenog zahtjeva.
- Stranke treba uvijek označavati njihovim imenom i prezimenom, odnosno nazivom (pravne osobe), a ne po redu njihovog nabiranja (prvotuzitelj, drugotuzenik i sl.)
- Mora biti jasno koji tuženik i koji iznos se ima isplatiti svakom tužitelju pojedinačno, te kako je odlučeno o tužbenom zahtjevu tužitelja u odnosu na sve tuženike.
- Sud može preformulirati tužbeni zahtjev, ali da pri tom ne promijeni smisao tužbenog zahtjeva, kao ni granice tražene pravne zaštite.
- U slučaju kada sud ocijeni da je zahtjev neosnovan u cijelosti, tada će donijeti presudu kojom će odbiti zahtjev, čiji sadržaj mora navesti u potpunosti.
- Sud će u izreci uvijek odlučiti i o protutužbenom zahtjevu tuženika.
- Izreka presude u kojoj tužbeni zahtjev nije naveden u punom sadržaju je nepotpuna, nerazumljiva i neizvršiva.
- Ako je predmet spora novčano potraživanje, u izreci uvijek treba navesti iznos novčanog potraživanja brojkom i slovima, te od kada teče zatezna kamata, a tekst: "Po pravosnažnosti presude..." ne treba unositi u izreku, jer se samo pravosnažna presuda može prinudno izvršiti, ako dužnik dobrovoljno ne ispuni svoju obvezu.
- Nepravilno je u izreci navesti: "Tužitelj se odbija s tužbenim zahtjevom...", nego treba navesti: "Odbija se tužbeni zahtjev tužitelja."
- U parničnome sporu, za razliku od upravnog spora, nikada se ne odbija tužba, nego se odbija tužbeni zahtjev.

- Izreka presude kojom je usvojen tužbeni zahtjev po dva pravna osnova je nerazumljiva.
- Ako u izreci nedostaju podaci o poslovnom prostoru i pokretnim stvarima koje je tuženik dužan predati tužitelju, takva izreka je nejasna i neizvršiva. Zapisnik službene osobe može poslužiti kao dokaz za utvrđivanje relevantne činjenice za ovaj spor, a ne može biti dijelom presude.
- Kada u izreci presude novčana obveza nije određena u apsolutnom iznosu, ona je odrediva ako su dati bitni elementi na osnovu kojih se novčani iznos obveze može pouzdano izračunati u momentu izvršenja presude.
- U slučaju kada je novčana obveza određena u stranoj valuti, razumljiva je izreka u kojoj je navedeno da će se protuvrijednost strane valute izračunati po srednjem kursu na dan isplate (srednji kurs Centralne banke BiH).
- U vlasničkim sporovima o suvlasničkoj zajednici na nekretninama, nije pravilno navesti da je: “Sud utvrdio da je tužitelj ‘vlasnik’ s jednom polovinom na parceli...”, nego treba navesti: “Sud je utvrdio da je tužitelj ‘suvlasnik’ jedne polovice dijela na parceli.”
- U zemljišnoknjižnim sporovima, izreka presude je nejasna i neizvršiva, ako nisu navedeni potpuni podaci o nekretninama.

Odlučivanje u slučaju postavljanja više tužbenih zahtjeva

- Spajanje zahtjeva moguće je u tri oblika: kumulativno, eventualno i alternativno spajanje.
- Spajanje je kumulativno kad tužitelj predloži da sud usvoji sve zahtjeve.
- U situaciji kada tužitelj u tužbi ne označi neki vid naknade nematerijalne štete posebno, ali je to učinio tijekom postupka, nakon provedenog vještačenja, sud će u izreci navesti za koji vid nematerijalne štete tužitelj traži naknadu i iznos naknade za svaki vid pojedinačno.
- Kada se radi o eventualnoj kumulaciji zahtjeva, tada u slučaju da sud usvoji primarni (glavni) tužbeni zahtjev, izrekom ne odlučuje o eventualnom tužbenom zahtjevu, ali kada sud ocijeni da je primarni tužbeni zahtjev neosnovan, a usvoji eventualni tužbeni zahtjev kao osnovan, u izreci će obvezno navesti da je primarni tužbeni zahtjev odbijen u sadržaju kako glasi.
- Sud će izrekom odlučiti samo o alternativnom zahtjevu koji ocijeni osnovanim.
- Paricijski rok kao dio izreke presude može biti duži od roka za izjavljivanje žalbe ili kao i žalbeni rok, ali ne može biti kraći od roka za izjavljivanje žalbe.
- Paricijski rok „od dostavljanja prijepisa presude stranci“ je samo jedan od momenata početka paricijskog roka jer on može početi teći i od dana donošenja presude (što je osnovno pravilo), a od dostavljanja presude paricijski rok teče onda kada je presuda stranci dostavljena po pravilima o dostavljanju sudbenih pismena.

- Paricijski rok ne teče od dana pravosnažnosti presude (prvostupanjske ni drugostupanjske, što se u presudama često pogrešno označava).
- Ako se radi o presudi drugostupanjskog suda, paricijski rok teče od dana dostave te presude stranci kojoj je naložena činidba.
- Kod presude zbog propuštanja paricijski rok teče od dana dostave prijepisa presude tuženiku.
- Kada se obveza tuženog ne sastoji u činjenju, nego u trpljenju ili propuštanju, paricijski rok se ne određuje.
- Izrekom odluke treba odlučiti o zahtjevima obiju stranaka za naknadu troškova postupka.
- U slučaju djelomičnog uspjeha u postupku, izrekom odluke ima se izvršiti prebijanje osnovanih iznosa zahtjeva za naknadu troškova i troškove dosuditi jednoj stranci.
- U izreci presude ne treba odlučivati o obvezi plaćanja sudbene pristojbe jer se o toj obvezi odlučuje dostavom naloga za plaćanje, rješenjem i sl.

IZREKA DRUGOSTUPANJSKE PRESUDE

- Izreka drugostupanjske presude sadrži odluku drugostupanjskog suda o izjavljenim žalbama stranaka.
- Drugostupanjski sud donosi presudu kada je prvostupanjska presuda potvrđena ili preinačena, dok rješenjem odlučuje kada je prvostupanjska presuda ukinuta.
- U slučaju da je presuda prvostupanjskog suda u jednom dijelu potvrđena, a u drugom ukinuta, tada drugostupanjski sud odlučuje presudom.
- Ako je na strani tužitelja i tuženika jedna osoba, ne unosi se ime tužitelja i tuženika.
- Ako je više osoba na strani tužitelja i tuženika, tada je nužno i u izreci navesti njihova imena.
- U izreci drugostupanjske presude sud će uvijek navesti o čijoj je žalbi odlučeno (tužitelja, tuženika ili o obje žalbe), ime stranke koja je izjavila žalbu (ako je na strani tužitelja ili tuženika više osoba), odluku koju je donio u svezi sa žalbom (je li žalba odbijena ili uvažena), je li prvostupanjska presuda ispravljena (broj rješenja i datum kad je rješenje o ispravci doneseno), je li prvostupanjska presuda potvrđena, preinačena ili je ukinuta, te je li ukinuta u cijelosti ili djelomično.
- Ako je prvostupanjska presuda potvrđena u cijelosti, tada, u slučaju da je postavljen zahtjev za naknadu troškova za sastav odgovora na žalbu, drugostupanjski sud će odlučiti o tom zahtjevu stavom drugim izreke. U toj situaciji znači da je žalba odbijena pa tada sud ima odlučiti i o zahtjevu žalitelja za naknadu troška za sastav žalbe (ako je taj zahtjev postavljen).
- Kada je prvostupanjska presuda preinačena, tada će drugostupanjski sud u izreci odlučiti o zahtjevu za naknadu troškova postupka.

- U izreci rješenja kojim je ukinuta prvostupanjska presuda sud će, ovisno o odluci, navesti da se predmet ima vratiti prvostupanjskom sudu na ponovno suđenje ili da se tužba odbacuje.
- Ima situacija kada se izrekom drugostupanjskog suda odluka prvostupanjskog suda ukida bez vraćanja prvostupanjskom sudu na ponovni postupak. Naime, ponovnog postupka i nema, jer je rješenjem o ispravci prvostupanjski sud izmijenio ranije donesenu odluku prvostupanjskog suda o troškovima postupka, a što nije dopušteno, jer nije u pitanju tehnička pogreška.
- Drugostupanjski sud može u izreci rješenja kojim je ukinuta prvostupanjska presuda naložiti da se glavna rasprava ili pripremno ročište održi pred drugim sucem.

ZAHTJEVI STRANAKA

- U uvodnom dijelu obrazloženja presude sud će izložiti zahtjeve stranaka.
- U obrazloženju presude zbog propuštanja – treba obrazložiti postojanje zakonskih uvjeta za njeno donošenje.
- U obrazloženju presude na osnovi priznanja, sud treba obrazložiti razloge koji opravdavaju njeno donošenje, uz poseban osvrt na sadržaj i smisao izjave tuženika o priznanju tužbenog zahtjeva, zbog toga što nekada sud (pogrešno) izjavu tuženika smatra priznanjem tužbenog zahtjeva, a ustvari se radi o izjavi o priznanju činjenica, a ne tužbenog zahtjeva.
- U obrazloženju presude na osnovi odricanja, iznijet će se razlozi koji opravdavaju njeno donošenje, uz naglasak na obrazlaganju razloga zbog kojih se može zaključiti da izjava tužitelja jeste odricanje od tužbenog zahtjeva.
- Zahtjevima stranaka određen je predmet spora i u stvari predstavljaju prijedlog izreke presude čije donošenje tužitelj kao i tuženik (ako je podnesena protutužba) traže.
- Kod interpretiranja zahtjeva stranaka sud će navesti pravno relevantne činjenice jer je, u pravilu, vezan za činjenične navode stranaka i svoju odluku (po tužbi i protutužbi) može utemeljiti samo na navodima koje su stranke iznijele.
- Nakon izloženog tužbenog zahtjeva tužitelja, te pravno relevantnih činjenica i dokaza kojima se utvrđuju te činjenice, sud će izložiti na koji način je tuženik osporio tužbeni zahtjev tužioca, odnosno navesti sve procesnopravne prigovore (nadležnost suda, stranačka sposobnost, litispendencija, res iudicata i dr.), kao i materijalnopravne prigovore (prigovor aktivne legitimacije tužitelja u sporu, te prigovor zastare), te izložiti protutužbeni zahtjev, ukoliko je tuženik podnio protutužbu.
- U obrazloženju presude uvijek treba navesti konačno postavljen zahtjev.

ČINJENIČNO STANJE

Činjenice u postupku

- Obveza suda je razmotriti i utvrditi samo činjenice koje su stranke iznijele.
- Samo kad se radi o primjeni prinudno pravnih propisa, sud je ovlašten, po službenoj dužnosti, utvrđivati činjenice koje se tiču tih raspolaganja.
- Sudovi vrlo često pribjegavaju prihvaćanju prijedloga za odlaganje ročišta, iako je jasno na prvi pogled da je neosnovan.
- Primjena pravila „daj mi činjenice, dat ću ti pravo“ sucu je dala pasivnu ulogu u postupku, što svakako nije bila namjera zakonodavca. Posljedica ovakvog ponašanja ponekad može dovesti do pravnog uslo-
žnjavanja spora.
- I sada važeći procesni zakon ostavlja mogućnost, ali i obvezu sudu, da ima važnu ulogu u osiguravanju da parnične stranke u potpunosti prezentiraju relevantne činjenice.
- Krucijalno je da je svakoj stranci dat jednak procesnopravni položaj u postupku, odnosno jednaka mo-
gućnost pristupa sudu u procesnom i materijalnom smislu.
- Sud se treba pobrinuti da se u postupku ne iznose ili utvrđuju činjenice koje nisu relevantne s gledišta donošenja zakonite i pravilne odluke o predmetu spora.

Sporne činjenice

- Prema raspravnom načelu dokazuju se samo činjenice koje su među strankama sporne.
- Nesporne, odnosno priznate činjenice, u pravilu se ne dokazuju. Sud može odrediti da se dokazuju i ove činjenice samo ako stranka njihovim priznanjem ide za tim da raspolaže zahtjevima kojima ne može raspolagati.
- U parnici ne mogu biti osporene činjenice utvrđene pravosnažnom osuđujućom presudom kaznenog suda, ukoliko obrazuju bitna obilježja kaznenog djela za koje je izrečena presuda.
- Zakon predviđa i pojedine slučajeve u kojima se ne dokazuju sporne činjenice. Kad treba utvrditi iznos štete, a o tome nema dokaza ili se radi o nesrazmjernim teškoćama u dokazivanju, sud je ovlašten da po svojoj ocjeni odmjeri visinu štete. Primjeni ovog pravila ima mjesta samo u pogledu iznosa štete, a ne u pogledu tužiteljevog prava na naknadu.
- Prigodom utvrđivanja činjenica primjenom zakonskih presumpcija na strani koja se na presumpciju po-
ziva, teret dokazivanja je da postoji presumptivna baza, pa bi u takvoj situaciji na protivnoj strani bio teret dokazivanja da presumirana činjenica nije istinita, iako je utvrđeno da postoji presumptivna baza (oboriva pretpostavka).

- Pravilo je da su presumpcije relativne, oborive i da je dopušteno dokazivati protivno, osim kada je to izričito zakonom predviđena apsolutna presumpcija.
- Nesporne činjenice su one činjenice o kojima se stranke suglasno izjašnjavaju.
- Priznanje činjenica je jednostrana parnična radnja koju može poduzeti bilo koja strana u postupku. Mora biti poduzeta pred parničnim sudom jer nije relevantna ako je učinjena izvan suda, pa čak i u drugom postupku načelno je nepovoljna za stranku koja čini priznanje. Može biti data izričito ili konkludentno. Izjava volje mora biti data bez mana i stranka mora znati za činjenice koje priznaje.
- I sama „šutnja“ može predstavljati priznanje ako se primjeni pravilo „za onog koji šuti smatra se da priznaje“. To je slučaj kod presude zbog propuštanja, kada propuštanje odgovora na tužbu stvara presumpciju da tuženik priznaje činjenice na kojima se temelji tužbeni zahtjev.
- S obzirom na to da je priznanje nepovoljna parnična radnja za onu stranku koja daje izjavu o priznanju, priznanje konkludentnim radnjama mora se zaključivati restriktivno, uzimajući u obzir izvedene dokaze i utvrđene činjenice (posebno nesporne) i navode stranke kojoj se imputira da je konkludentnom radnjom priznala neku činjenicu.
- Pogrešno je kada se činjenica koju je iznijela jedna stranka, a druga stranka je nije eksplicitno osporila, označi kao priznata.
- Priznanje činjenica se može dati tijekom cijelog postupka.
- Nesigurnost u pogledu zaključka o priznatoj činjenici razrješava se postavljanjem pitanja strankama.
- Priznati se može samo činjenica za koju teret dokazivanja leži na protivnoj stranci. Učinak priznanja nije neotklonjiv jer stranka može osporiti istinitost protivnikove tvrdnje koju je prije toga priznala za točnu. Sud slobodnom ocjenom utvrđuje treba li konkretnu činjenicu uzeti kao priznatu ili osporenu.
- Stranka u svom izlaganju može izjaviti da postoji činjenica koja ide u prilog protivniku, a koju on još nije iznio (anticipirano priznanje). Takva izjava ima značaj priznanja tek od trenutka kad protivnik tu činjenicu iznese, odnosno kada se protivna strana pozove na tu činjenicu. Ako se to ne desi, sud je ne može uzeti kao priznatu činjenicu, već o njenom postojanju odlučuje po pravilu slobodne ocjene dokaza.
- Ne dokazuju se ni općepoznate (notorne) činjenice. Dopušteno je dokazivati da neka činjenica nije notorna ili da ne postoji.
- Treba li se određena činjenica smatrati općepoznatom odlučuje sud po slobodnoj ocjeni.
- Zbog svega navedenog vrlo je značajno da sud u pogledu izlaganja stranaka zauzme stajalište o nespornim činjenicama, i to već na pripremnom ročištu, i da, zbog načela saslušanja stranaka, s tim stajalištem upozna stranke.

Činjenice koje su relevantne za odluku o zahtjevima stranaka

- Odlučujuća je pravna kvalifikacija koju daje sud.
- Pravila materijalnog prava nisu predmet dokazivanja, s tim što sud tijekom parnice može pribavljati strano pravo kad ga je dužan primijeniti, i to posredstvom nadležnog tijela uprave i stranaka.
- Ako tuženik ne osporava činjenično stanje kakvim ga prikazuje tužitelj, ali smatra da iz tog stanja stvari ne proistječe ona pravna posljedica za koju on to tužbom tvrdi, spor se u pravilu svodi na pravno pitanje i sud ga rješava primjenom odgovarajuće norme na činjenično stanje izneseno od strane tužitelja.
- Sud je vezan za iznesene činjenične tvrdnje stranaka na kojima zasnivaju svoje zahtjeve, i nije ovlašten tražiti od stranaka da dopunjavaju činjeničnu građu u slučaju kad odgovarajuća materijalnopravna norma ukazuje na njen deficit, osim kad se radi o nedozvoljenim raspolaganjima stranaka.

Tužba/Odgovor na tužbu

- Ako u tužbi nisu navedene činjenice na kojima se zasniva tužbeni zahtjev, sud je ovlašten poduzimati radnje kod prethodnog ispitivanja tužbe i dostavljanja tužbe, odnosno ako je podnesak nerazumljiv ili ne sadrži sve što je nužno za postupanje, vratiti ga podnositelju radi ispravke ili dopune i za tu radnju odrediti rok.
- Pri tome treba imati u vidu da se tužba neće smatrati nepotpunom ako u njoj nisu navedene odlučne činjenice koje se odnose na osnovanost zahtjeva.
- Stranke imaju mogućnost da činjenično stanje dopune tijekom pripremnog ročišta i pod određenim uvjetima na ročištu za glavnu raspravu.
- Sud na temelju činjeničnih navoda iz tužbe i odgovora na tužbu treba, prije održavanja pripremnog ročišta, imati predstavu jesu li iznesene relevantne činjenice, postoje li nesporne činjenice, ako ih ima koje su to činjenice, a koje činjenice se ukazuju spornim. Time olakšava i efikasnije koncipira održavanje i rukovođenje pripremnog ročišta, bez obzira što stranke mogu na tom ročištu izmijeniti ili dopuniti činjenične navode.
- Sud već u postupku prethodnog ispitivanja tužbe mora imati proaktivnu ulogu time što će ocijeniti sadrži li tužba potrebne činjenične navode, te ako utvrdi da ih nema, donijeti rješenje kojim će taj nedostatak otkloniti prije dostavljanja tužbe na odgovor.

PRIPREMNO ROČIŠTE

- Sud treba imati aktivnu ulogu u razdvajanju spornih od nespornih činjenica na pripremnom ročištu.
- Selekcijom činjenične građe-materijala dolazi se do onoga što će predstavljati predmet dokazivanja.

- Zadatak suda jeste da činjenično stanje ograniči po opsegu i sadržini prema materijalnom pravu, u cilju primjene odgovarajuće materijalne norme.
- Sud treba ispoštovati dio koji se odnosi na prethodno ispitivanje tužbe.
- Iznošenje činjenica je vremenski ograničeno na pripremno ročište, a samo pod taksativno ispunjenim uvjetima i na ročište za glavnu raspravu, te jednako važi i za tužitelja i za tuženika.
- Određivanje dokaza je upravljanje postupkom i sud za takvo rješenje nije vezan, pa se kao „izlaz“ iz ove situacije ukazuje nužnost da sudac u vremenu do zakazanog ročišta za glavnu raspravu pregleda predmet i na glavnoj raspravi, ako tako ocijeni, donese procesno rješenje da se odustaje od izvođenja određenih dokaza. U obrazloženju odluke dužan je za to dati jasno obrazloženje.
- U rješenju o zakazivanju glavnog ročišta sud treba dati jasno pitanja o kojima će se raspravljati na glavnoj raspravi, a ne da samo navede dokaze čije su izvođenje stranke predložile ili da koristi opću formulaciju da je ročište zakazano.
- U rješenju o održavanju ročišta za glavnu raspravu treba se navesti da će se izvesti dokaz i saslušanjem svjedoka uz navođenje jasnih činjenica o kojima predložena osoba treba svjedočiti.
- Nužno je navoditi činjenice o kojima će svjedočiti osoba koja je predložena i prihvaćena da bude svjedok u parnici.
- Sudac se treba posvetiti pripremi održavanja pripremnog ročišta (da je pročitao tužbu, odgovor na tužbu, upoznao se s materijalnopravnim odnosom koji je sporan, razlučio sporne činjenice o kojima treba raspravljati, preliminarno procijenio značaj predloženih dokaza).
- Postoji mogućnost da se tijekom glavne rasprave iznesu nove činjenice i predlože novi dokazi, uz obvezu stranke koja to predlaže da učini vjerojatnim da bez svoje krivnje nije mogla iznijeti činjenice i predložiti dokaze na pripremnom ročištu.

Dokazi i ocjena dokaza

Pojam dokazivanja

- Dokazna snaga dokaznih sredstava se u pravilu ne utvrđuje apstraktno (zakonom, prema vrsti dokaznog sredstva), nego konkretno (ocjenom, prema okolnostima spora).
- Završna radnja dokazivanja je ocjena dokaza. Ona se sastoji u ispitivanju treba li dokazivanu činjenicu, prema dokaznim razlozima, uzeti za postojeću. Dokazni razlozi su sve okolnosti iz kojih sud treba izvesti zaključak o tom pitanju. Tim pojmom obuhvaćen je ne samo rezultat izvedenih dokaza, nego i sadržina cjelokupnog raspravljanja.

Ponuda i izbor dokaza

- Tužba i odgovor na tužbu u kojima nisu navedeni (predloženi) dokazi nisu potpuni.
- Zaključenjem pripremnog ročišta za predlaganje dokaza, kao i za iznošenje činjenica, nastaje prekluzija, osim u slučaju kad stranka učini vjerojatnim da dokaze nije mogla ponuditi sudu prije zaključenja pripremnog ročišta, bez svoje krivnje.
- Kad su kao dokazi predložene pismene isprave i posebni predmeti uviđaja (fotografije, tonski i videozapisi i sl.), stranke su ove dokaze dužne priložiti do zaključenja pripremnog ročišta.
- Ako se isprava nalazi kod državnog tijela ili osobe kojoj je povjereno vršenje javnih ovlaštenja, a stranka dokaže (učini vjerojatnim) da ispravu nije mogla pribaviti, sud će po prijedlogu stranke ispravu pribaviti od tog tijela.
- Radi utvrđenja činjenica koje se odnose na nedozvoljena raspolaganja stranaka, sud je dužan dokaze pribavljati i po službenoj dužnosti.
- Sud na pripremnom ročištu sa strankama raspravlja o procesnoj građi radi njenog uređenja.
- Sud je ovlašten da od ponuđenih dokaznih sredstava izabere odgovarajuća za utvrđenje određene činjenice. U rješenju o dokazivanju se navodi činjenica koja predstavlja predmet dokazivanja i dokazno sredstvo kojim se dokazuje ta činjenica.
- Prijedlozi za izvođenje dokaza koji nisu od značaja za odlučivanje odbijaju se, s tim što je sud u zapisniku dužan navesti razlog odbijanja prijedloga za izvođenje dokaza. Za ovo rješenje sud nije vezan u daljem tijeku postupka što znači da ga na ročištu za glavnu raspravu može izmijeniti ako za to postoje opravdani razlozi. Ta odluka morala bi biti obrazložena.
- Nužno je izvršiti preliminarnu kvalifikaciju činjenica koje su iznijele stranke i preliminarnu ocjenu dokaza, sve s ciljem osiguravanja prava na saslušanje stranaka i donošenja pravno utemeljene i pravične presude.

Izvođenje dokaza

- Na ročištu za glavnu raspravu stranke izvode dokaze, ali sud i na ovom ročištu treba imati aktivnu ulogu.
- Kad stranka nema punomoćnika, prvo je ispituje sud i pritom ju je dužan očitovati o činjenicama za koje je određeno njeno saslušanje i koje su relevantne za odluku o zahtjevu.
- Sudac je ovlašten postavljati pitanja strankama, svjedocima i vještacima u svakoj fazi saslušanja. Ovo ovlaštenje sud će koristiti kod nepotpunog očitovanja svjedoka ili stranke o činjenicama, kod kontradiktornih navoda datih u iskazu istog svjedoka ili stranke. Sud će prigodom saslušanja svjedoka ili stranke uvijek upitati otkud su mu poznate činjenice o kojima se izjašnjava.

- Sud je dužan voditi računa o potpunosti nalaza i mišljenja vještaka i zato mu nije potreban prijedlog, niti suglasnost stranaka da vještaku daju nalog da nalaz i mišljenje ispravi i dopuni. U slučaju da vještak ne postupi po nalogu suda za ispravku i dopunu nalaza, sud je po prethodnom izjašnjenju stranaka ovlašten odrediti drugog vještaka.
- Uviđaj se može obaviti i uz učešće vještaka ako je za izvođenje dokaza nužno stručno znanje kojim sud ne raspolaže. Prisustvo vještaka ima samo značaj pružanja stručne pomoći sudu, ali uviđaj obavlja sud, te je o toj radnji dužan sačiniti zapisnik i navesti sva neposredna zapažanja suca o predmetu uviđaja.
- Uviđaj, kao posebna parnična radnja suda, može se provesti u sudu, ali i van zgrade suda. Tada se na izvođenje te parnične radnje primjenjuju pravila o ročištu za glavnu raspravu (uviđaj na licu mjesta). Važno je napomenuti da stranke o uviđaju moraju biti obaviještene.
- Obveza čitanja pismenih isprava propisana je za postupak izvođenja dokaza pred prvostupanjskim sudom i temelji se na dosljednoj primjeni načela usmenosti i u svezi je s načelom javnosti.

Ocjena dokaza

- Prema načelu slobodne ocjene dokaza, sud spornu činjenicu uzima za dokazanu samo ako je ocjenom dokaza došao do uvjerenja da je tvrdnja kojom je ona iznesena istinita i obrnuto, sporna činjenica nije dokazana ako sud to uvjerenje nije stekao, nego u njeno postojanje manje ili više sumnja.
- Činjenice na kojima se temelji meritorna odluka u pogledu njihove dokazanosti zahtijevaju zaključak o izvjesnosti.
- Vjerojatnost je niži stupanj dokazanosti i u pravilu se primjenjuje kod dokazivanja određenih procesno-pravnih zahtjeva.
- Izuzetno, u parnicama za zaštitu od diskriminacije, tužitelj dokazuje vjerojatnim činjeničnu tvrdnju da je diskriminiran, pa teret dokazivanja činjenice da diskriminacije nije bilo prelazi na tuženika. Tuženik je dužan dokazati izvjesnom činjenicu da diskriminacije nije bilo.
- Prema slobodnoj ocjeni dokaza, svako dokazno sredstvo može se upotrijebiti za dokazivanje svake činjenice.
- Zato sud može, ako ga okolnosti na to upućuju, pokloniti vjeru svjedoku ili stranci nasuprot nejavnoj ispravi. Indicija može imati veću dokaznu snagu nego neposredni dokaz. Ni broj uporabljenih dokazanih sredstava nije odlučujući.
- Uvjerenje da je sporna činjenica istinita može biti utemeljeno na iskazu jednog svjedoka, iako su dvojica ili više njih svjedočili suprotno.

- Dokazna snaga dokaznog sredstva vezuje se za okolnosti svakog pojedinačnog slučaja, ovisi o sadržaju dokaza i drugih činjenica kojima se može braniti njegova vjerodostojnost i dokazna snaga, koje mogu proizlaziti iz drugih dokaza, kao i iz stanja spisa konkretne parnice.
- Svoj zaključak o pitanju postojanja sporne činjenice sud zasniva ne samo na rezultatu dokaza koji su o njoj izvedeni, nego i iz rezultata drugih dokaza i cijele rasprave.
- Navođenje sadržaja iskaza svjedoka i stranaka u potpunosti ili njihovo parafraziranje, što smo uočili u praksi, ne predstavlja ocjenu dokaza.
- Nalaz vještaka se cijeni kao svaki drugi dokaz, na osnovu sadržaja tog nalaza i u svezi s drugim dokazima u kojima su sadržane okolnosti u pogledu kojih je određeno vještačenje. Sud je ovlašten prihvatiti nalaz vještaka, te je ovlašten nalazu ne pokloniti vjeru kad je on suprotan drugim izvedenim dokazima.
- Sud može, ovisno o predmetu vještačenja, prihvatiti nalaz vještaka, ali ne i njegovo mišljenje.
- Kad je sud dozvolio i proveo vještačenje od strane dvaju vještaka u pogledu utvrđenja istih činjenica, dužan je ocijeniti oba nalaza i zauzeti jasno stajalište o tome jesu li nalazi u suglasju ili proturječni, da li se kod eventualne proturječnosti radi o bitnim činjenicama i navesti na kojim nalazu/nalazima je temeljio svoju odluku.
- Kad je predloženo čitanje nalaza i mišljenja datog za potrebe nekog drugog postupka, taj dokaz ne predstavlja dokaz vještačenjem, već pismenu ispravu koju sud cijeni slobodnom ocjenom dokaza. Međutim, kad je u postupku pored pismene isprave o vještačenju predloženo i provedeno vještačenje, onda je sud dužan ocijeniti nalaz vještaka i sadržaj pismene isprave i zauzeti stajalište o njihovom prihvatanju ili neprihvatanju.
- Načelo slobodne ocjene dokaza ograničeno je određenim zakonskim rješenjima po kojima se sud ne upušta u ocjenu dokazne snage javne isprave (kad nije osporena). Isto važi za nejavnu ispravu od materijalno pravnog značaja čija autentičnost nije osporena.
- Princip slobodne ocjene dokaza je prinudno pravne prirode. Njegovu primjenu stranke ne mogu svojom voljom otkloniti, osim u slučaju kad disponiraju zahtjevima.
- Načelom slobodne ocjene sudu se nameće određeni stupanj odgovornosti za točnost presude.

Teret dokazivanja

- Ako sud na osnovi ocjene izvedenih dokaza ne može sa sigurnošću utvrditi neku činjenicu, o postojanju te činjenice zaključit će primjenom pravila o teretu dokazivanja.
- Kod tereta dokazivanja nužno je ukazati na to da protivnik stranke opterećene dokazivanjem osporava točnost njene tvrdnje tako što ističe tvrdnju suprotne sadržine o kojoj se po njegovom prijedlogu, također, izvodi dokaz.

- Značaj zakonske pretpostavke ili presumpcije sastoji se u tome što se pretpostavljena činjenica ne dokazuje, ali je dozvoljeno dokazivati suprotno kad se radi o oborivoj zakonskoj pretpostavci. U tom slučaju uvijek se dokazuje samo ono što je zakonskoj pretpostavci suprotno. Kad je osporena oboriva zakonska pretpostavka, teret dokazivanja je na onome tko osporava tu činjenicu.
- Od oborivih zakonskih pretpostavki nužno je razlikovati neoborive pretpostavke (tzv. pretpostavke o pravu) kad dokazivanje suprotnog nije dozvoljeno.

Kvaliteta obrazloženja s gledišta pravne analize i analitičkog mišljenja

- Kvaliteta obrazloženja sudbene odluke je u izravnoj svezi s kvalitetom pravne analize i sposobnosti izlaganja analitičkog mišljenja i pravnih zaključaka.
- U svakoj pravnoj analizi spora koju sud daje u svojoj odluci mora biti jasno uočljivo: o čemu se konkretno raspravlja (**predmet**); koje pravno pravilo utječe na predmet spora (**pravilo**); koje se činjenice smatraju relevantnim, prema tom pravilu (činjenice); primjena pravila na činjenice (**analiza**), i koji je rezultat primjene pravila na činjenice (**zaključak**).

Predmet spora

- Predmet spora treba biti naveden na početku pravnog obrazloženja presude, odmah nakon izlaganja navoda i zahtjeva stranaka jer bez definiranog predmeta nema jasne pravne analize.

Pravilo

- Drugi korak pravne analize je povezivanje činjenica iznesenih u tužbi i tijekom rasprave pred sudom, s pravnim normama koje uređuju određene pravne odnose.
- Zato, nije dovoljno samo navesti da je sud primijenio određeno pravilo, nužno je objasniti i zašto je ono relevantno za rješavanje spora, odnosno dovesti u vezu činjenice koje je su stranke iznijele tijekom postupka, i rezultate raspravljanja, s pravilima koja reguliraju konkretni pravni odnos stranaka.

Činjenice

- Pravna analiza se zasniva na činjenicama.
- Nakon izvršene ocjene izvedenih dokaza, na osnovi koje je sud utvrdio sporne činjenice, slijedi zaključak suda o dokazanosti tih činjenica (činjenični zaključci suda), na koji se nastavlja pravna analiza.

Analiza

- U pravnoj analizi se činjenično stanje koje je sud ocjenom dokaza utvrdio, kao i činjenice koje nisu sporne ali su od značaja za odluku, dovode u vezu s određenim pravilom koje sud primjenjuje za rješavanje spora.

Zaključak

- Nakon što ocijeni da su sve činjenice na kojima se temelje zahtjevi stranaka potpuno utvrđene, sud će se povezivanjem tih činjenica s pravnom normom donijeti pravne zaključke.
- U pravnom zaključku sud iznosi svoju ocjenu o tome koje su pravne posljedice nastale zbog određenog stanja ili ponašanja stranaka. Pravni zaključak je rezultat primjene određenog pravila na činjenicu čije je postojanje utvrđeno na osnovi ocjene dokaza.
- Konstatacija suda da je tužbeni zahtjev osnovan nije pravni zaključak. To je pravno neobrazložen zaključak. Prije iznošenja ovakvog zaključka, sud mora izložiti pravnu diskusiju, koja se zasniva na analizi odlučnih činjenica (nespornih i utvrđenih) i pravne norme koja za te činjenice vezuje određenu pravnu posljedicu.

Dosljednost argumentacije, logičnost i razumljivost

- Polazeći od očekivanja da se volja suda koja je izražena u konkretnoj odluci treba poklapati s voljom zakonodavca propisanom u općem pravilu, obrazloženje presude ne smije biti proizvoljno.
- Iz obrazloženja sudbene odluke mora biti vidljivo da je sud razmotrio i ocijenio sve relevantne navode i prijedloge stranaka, odnosno da se bavio pitanjima koju su važna za stranke.
- Razlozi i pravni zaključci na kojima se zasniva određena sudbena odluka mogu se ispitati samo ako je sud koji je tu odluku donio dao razumljivo, potpuno i logično pravno obrazloženje.
- Nužno je naći pravu mjeru i s korištenjem drugih sudbenih odluka, kako se odluke, a posebno njihova pravna obrazloženja ne bi samo „prepisivali“, nego koristili kao dobri primjeri, za razvijanje sposobnosti kritičkog mišljenja, prilagođavanja, korištenja analogije, odnosno poticanje razvoja pravne misli i sudbene prakse.

Pozivanje na sudbenu praksu

- Sudbena praksa nije izvor prava, ali može biti od velikog utjecaja na predvidivost suđenja i pravnu sigurnost, kao obilježja vladavine prava.
- Prigodom pozivanja na sudbenu praksu, nužno je pravilno izložiti stajalište suda koji je odluku donio, i objasniti u čemu se ono podudara s usvojenim stajalištem sudbene prakse.
- Ako sudbene prakse u svezi s primjenom određenih pravila nema, onda je važno da se iz obrazloženja vidi da pravno stajalište suda bude rezultat temeljito izvršene pravne analize spora, odnosno da je sud dao odgovore na sva sporna pravna pitanja.
- Sud u presudi treba prvo iznijeti vlastito pravno shvaćanje u konkretnom predmetu, koje zatim može poduprijeti pozivanjem na pravna shvaćanja izražena u drugim odlukama, donesenim u predmetima s istim ili sličnim spornim pitanjima.

- Ukoliko sud izravno primijeni neku odredbu Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, korisno je pozvati se na praksu ESLJP u svezi s primjenom te odredbe.
- Korištenje sudbene prakse obogaćuje znanje suca, isto čini i vidljivim, i omogućava strankama da bolje razumiju odluku, kao i pravne standarde na kojima je ista utemeljena.

||| Obrazloženje drugostupanjske odluke |||

- Sadržaj obrazloženja ovisi o sadržaju žalbe i odgovora na žalbu, te ocjene odlučnih žalbenih navoda i pravne analize spora od strane drugostupanjskog suda, koji u postupku ispituje prvostupanjsku presudu granicama u kojima se pobija žalbom i po službenoj dužnosti.
- Sud mora dati jasne upute drugostupanjskom sudu, i jasno navesti razloge ukidanja prvostupanjske odluke. Bez ova dva elementa, obrazloženje odluke kojom se presuda prvostupanjskog suda ukida ne može biti popuno i jasno.
- Kada preinačava prvostupanjsku presudu, drugostupanjski sud treba izložiti vlastitu primjenu materijalnog prava, ali i objasniti zašto odluka prvostupanjskog suda nije pravilna.
- U slučaju odbijanja žalbe važno je da sud ocijeni sve žalbene navode koji su od odlučnog značaja, i objasni zašto nisu utemeljeni.
- Odluka drugostupanjskog suda mora sadržavati izraženo pravno shvaćanje tog suda, i razloge zbog kojih je taj sud zauzeo određeno pravno shvaćanje i donio određenu odluku. Bez izraženog vlastitog kritičkog mišljenja suda i ocjene svih odlučnih navoda stranaka, te jasnog i potpunog pravnog obrazloženja, drugostupanjska odluka ne zadovoljava kriterije obrazložene sudbene odluke iz člana 6. EKLJP.

||| Izrada presude |||

- Presuda je veoma značajan pravni akt koji sublimira čitav postupak i u njemu izvedene zaključke.
- Sve što je do tada urađeno ostaje bez smisla ukoliko ono što je napisano u presudi ostane nedovoljno ili nedostojno prethodno obavljenog posla.
- Presuda predstavlja krunu cijelog postupka i mora jasno, precizno i logično prikazati zaključke do kojih je sud došao nakon sprovedenog postupka. Dakle, mora biti ispravna kako u materijalnom tako i u formalnom smislu.
- Pisanje kvalitetne presude zahtijeva poznavanje brojnih vještina, višestrano znanje, ali prije svega poznavanje jezika i pravila pravopisa i logike.
- Na kvalitetu presude utječe njena uvjerljivost utemeljena na znanju i stručnosti.

- Što je jednostavniji način na koji sud izražava svoje zaključke, ocjene i shvaćanja, to je presuda kvalitetnija.
- Pravna terminologija mora se pažljivo uporabljivati iz razloga što njeno pogrešno korištenje presudu može učiniti nejasnom i neuvjerljivom.
- Presuda mora biti jasna i uvjerljiva i neukim strankama, zastupniku koji izjavljuje pravni lijek, višem sudu koji ispituje njenu pravilnost i zakonitost, nekada i sudu u drugoj državi koji će tu presudu izvršavati, kao i široj javnosti u okviru koje se formira mišljenje o radu sudaca i pravosuđu kao cjelini.

Struktura i vještina izražavanja

- Nije dovoljno da presuda bude pravno korektna, već mora biti i jezički i gramatički pravilna, lako čitljiva i razumljiva. Ono što sud kaže i način na koji kaže, podjednako je važno kao i ono što odluči. Za kvalitetnu presudu neophodno je kombiniranje vještine pisanja i pravnog znanja.
- Dobra priprema nacрта presude može biti veoma korisna kod izrade presude.
- Pravilno napisati obrazloženje presude znači držati se tvrdnje da izvor inspiracije pisanja trebaju biti isključivo relevantne činjenice i materijalno pravo. Sve izvan toga sasvim je suvišno i može nas odvesti u neželjenom smjeru.

Pisanje obrazloženja presude

- Obrazloženje mora pružiti jasnu i uvjerljivu argumentaciju za svaki dio izreke. Sadržaj obrazloženja treba biti takav da može objasniti i uvjeriti svakog čitaoca u razloge kojima se sud rukovodio.
- Sud mora u obrazloženju iznijeti razloge za određeno uvjerenje suda i pravila koja je primijenio.
- Pismeno izrađena presuda, prije svega, podrazumijeva potpuno jasnu i razumljivu izreku, koja mora biti u suglasju s obrazloženjem.
- Osim pravilno sastavljene izreke, pravilna presuda ima sadržavati potpuno, određeno i jasno napisano obrazloženje.
- Određenost razloga u smislu ZPP-a zahtijeva ne samo puko navođenje sadržaja zahtjeva, odgovora na zahtjev, iskaza svjedoka, vještaka i materijalnih dokaza koji su provedeni, nego i koje činjenice je sud utvrdio, kojim dokaznim sredstvima, ocjenu dokaza, te razloge zašto neke činjenice prihvaća utvrđenim, a neke ne prihvaća.
- Odlučne činjenice koje su utvrđene treba izložiti na jasan i racionalan način.

Drugostupanjske odluke

- Drugostupanjski sud mora se u obrazloženju odluke očitovati o navedenim žalbenim navodima kako bi se vidjeli valjani razlozi odluke o žalbi.

- To podrazumijeva obvezu suda da navede jasne, dovoljne i razumljive razloge na kojima se temelji odluka, te da odgovori svim žalbenim navodima koji su od odlučnog značaja.
- Kada drugostupanjski sud usvaja žalbu i preinačava prvostupanjsku presudu, dužan je obrazložiti i činjenične i pravne aspekte svoje odluke, u mjeri u kojoj je to nužno radi razumijevanja takve odluke, odnosno prihvatanja razloga za drugačije utvrđivanje činjeničnog stanja i primjenu materijalnog prava od strane tog suda.
- Ako ukida odluku, dužan je dati upute prvostupanjskom sudu kako da postupa u ponovnom postupku kako bi otklonio nepravilnosti koje su uočene, te pravilnom primjenom materijalnog prava donio pravilnu odluku.
- U slučaju ukidanja prvostupanjske presude žalbeni sud mora jasno označiti koje odredbe parničnoga postupka su povrijeđene (član konkretnog zakona) na koji način su povrijeđene i kako to utječe na zakonitost prvostupanjske presude, zbog čega ona treba biti ukinuta.

Što izbjegavati u pisanju obrazloženja presude

- izbjegavanje pretjeranih detalja.
- nebitne činjenice i komentari
- nepotrebne riječi ili ponavljanje
- prepisivanje podnesaka
- suvišne jezične konstrukcije
- nejasne riječi ili izraze
- pretpostavljanja
- nepravilan redoslijed iznošenja zaključaka
- nepravilno rangiranje prigovora
- citiranje sadržaja zakonske odredbe
- zagovaranje ili pobijanje argumenata
- metafore
- eufemizam
- „obračune“ s drugačijim stajalištima
- uporaba različitih stilova slova ili boldiranje pojedinih riječi
- emocije
- pravni lokalizam.

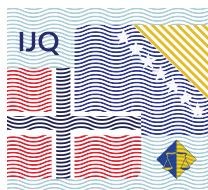

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

СМЈЕРНИЦЕ

ЗА ИЗРАДУ ПРЕСУДЕ У ПАРНИЧНИМ ПРЕДМЕТИМА

УВОД

- У горњем лијевом углу треба да буду наведени: назив државе БиХ, ентитета, кантона, назив и сједиште суда, број предмета, датум доношења одлуке, а у одлукама судова из Брчко дис-трикта назив државе БиХ и назив суда.
- Сврха увода судске одлуке - представљање основних елемената нужних за разумијевање предмета пресуђивања:
 1. који суд је донио одлуку,
 2. који судија је поступао у предмету, односно савјет (ако се ради о другостепеној одлуци),
 3. ко су странке у спору (физичка или правна лица),
 4. ко их заступа (законски заступник, заступник по закону или пуномоћник),
 5. због чега се води спор,
 6. колика је његова вриједност,
 7. када је закључена главна расправа,
 8. ко је од странака био присутан на том рочишту,
 9. да ли је расправа била јавна (субјективни и објективни елементи спора) и
 10. дан када је пресуда донесена.
- Разлози потпуног навођења свих елемената увода- тачност и потпуност елемената из увода одлуке омогућавају да се проведе извршење.

Назив суда

- Назив суда мора да буде онакав како је прописано Законом о судовима, а то је Општински/ Основни суд у (назив града).

Име и презиме судије, односно чланова судског савјета

- Дословно држање слова парничних закона којима је прописано да се наводи име и презиме судије, с циљем материјалне и формално-правне коректности.
- У уводу другостепене одлуке навођење имена и презимена судије (тј. чланова савјета) и странака мора да се пише у одговарајућем падежу (генитив), док се у првостепеним пресу-дама имена и презимена судија наводе у номинативу.

Име и презиме/назив странака

- Уз име и презиме странке пожељно је навести име оца или родитеља чије презиме странка носи, евентуално и надимак странке уколико је наведен у тужби (у току поступка), с циљем лакше идентификације приликом доставе писмена.
- Ако је у поступку као странка учествовало лице које не може да буде странка у поступку, почињена је повреда одредаба парничног поступка на коју суд (првостепени и другостепени) пази по службеној дужности и то је разлог због којег се првостепена пресуда укида и тужба одбацује, ако у било којој фази поступка суд утврди да тужилац или тужени уопште не може да буде субјект процесно-правног односа.
- Странка у поступку не може да буде самостална трговачка радња јер нема својство правног лица и не може да буде странка у поступку (нема страначку способност). Треба навести име и презиме физичког лица и назначити да је то физичко лице власник самосталне трговачке радње и навести њен назив.
- У уводу треба да се наведу подаци о свим супарничарима, а неправилно је да се наведу подаци само за првог супарничара и иза тога ставити ознаку „и др.“.
- Суд ће одбацити тужбу када тужбом нису обухваћени као тужени сви сувласници, ако у поступку не дође до проширења тужбе и на изостављене нужне јединствене супарничаре, ако се ради о процесној заједници нужних јединствених супарничара (нпр. утврђење права служности), који се налазе у недјеливом правном односу.
- У случају уступања предметног потраживања (цесија) с тужиоца као повјериоца (цедента) на новог повјериоца (цесионара), суд ће, на приједлог тужиоца да цесионар настави поступак као тужилац, испитати да ли је пренос тог потраживања забрањен законом, да ли се ради о потраживању везаном за личност, када је пренос на другог по својој природи забрањен, те да ли су тужилац (као повјерилац) и тужени (као дужник) уговорили да тужилац може да пренесе потраживање на другог или то не може без његове сагласности и, сходно томе, одлучити о приједлогу тужиоца за ступање у парницу цесионара на мјесто тужиоца, док дужник (цесус) и потраживање остају исти.
- Статус који странка стекне у тренутку подношења тужбе задржава до краја поступка. Стога, не треба да се наводи „тужилац-противтужени“, нити „тужени-противтужилац“, него само тужилац и тужени.

- У патернитетским споровима противтужба није дозвољена, па ће суд противтужбу одбаци.
- Странке треба да се означе- „име и презиме странака“ (физичко лице).
- У уводу пресуде уз назив правног лица, ако је у стечају, обавезно треба да се наведе да је то правно лице у стечају и да га заступа стечајни управник као законски заступник.
- Навести име умјешача као лица које има правни интерес да, у парници која тече међу другим лицима, једна од странака успије у спору и навешће којој странци се умјешач придружио, те навести његово пребивалиште, односно боравиште.

Пребивалиште односно боравиште странке

- Пребивалиште- општина или дистрикт у којем се особа настани с намјером да тамо стално живи, боравиште- општина или дистрикт гдје се држављанин настани с намјером да тамо привремено живи. Пребивалиште, односно боравиште странке подразумијева и адресу становања странке.

Име, презиме и пребивалиште, односно боравиште заступника и пуномоћника странака

- Странке може да заступа пуномоћник (адвокат или запосленик правног лица), законски заступник физичких лица (родитељи, усвојитељи), заступник одређен општим актом правног лица или законом.
- Правна лица не заступа законски заступник, већ заступник одређен општим актом правног лица или законом, а изузетак је стечајни управник који, као законски заступник, заступа правно лице над којим је отворен стечајни поступак.
- У уводу пресуде треба да се наведу подаци о заступницима државе, ентитета, Брчко дистрикта БиХ, институција БиХ и ентитета, у називу који је одређен законом.
- Привремени заступник заступа странку чије је боравиште непознато, а странка нема пуномоћника.
- У уводу не наводити да правно лице (привредни субјект), поред адвоката, заступа и директор правног лица, него навести само адвоката као пуномоћника, коме се врши достављање судских писмена, односно запосленика правног лица који је овлашћен да предузима радње у поступку у границама овлашћења из пуномоћи.
- Адвокат као пуномоћник заступа странку у поступку, а не законског заступника.
- Ликвидатор адвокатске канцеларије није пуномоћник странке, он је само овлашћен и дужан да до доласка странке заступа њене интересе без посебне пуномоћи, те да савјесно

обавља послове који у заступању морају да се обаве, уколико се нису стекли услови да откаже заступање.

- Адвокатско друштво може да буде пуномоћник, а адвокатска канцеларија не, него то може да буде само адвокат (или више њих) из те канцеларије.
- У уводу треба да се наведе само име пуномоћника који је посљедњи заступао странку, коме се врши достављање судских писмена.
- Пребивалиште, односно боравиште заступника и пуномоћника подразумијева и адресу становања, односно канцеларије.

Предмет спора

- Обавезни елемент тужбе.
- Предмет спора је правилно означен, ако је код више постављених захтјева наведено на шта се сваки од тих захтјева односи.
- У случају противтужбе навести шта је предмет спора и по противтужби.
- У тужби неправилно означен предмет спора, суд је овлашћен да законским термином означи предмет спора, а да при том не промијени суштину означеног спора.

Вриједност спора

- Вриједност спора је вриједност главног захтјева, док се споредна потраживања не узимају у обзир.
- Предмет спора новчано потраживање, тада вриједност спора представља износ утврђен (нпр. наконведеног вјештачења) у поступку, а не износ који је тужилац навео у тужби.
- Након закључења припремног рочишта, као ни након почетка расправљања о главној ствари, вриједност предмета спора не може да мијења ни странка ни суд, ако се ради о неновчаном потраживању.
- У случају обичних супарничара, ако су њихови захтјеви наведени у различитим новчаним износима, тада у уводу пресуде треба да се наведе само један од тих новчаних износа и то највећи, а никако њихов збир.
- Тужилац је дужан у тужби да означи вриједност предмета спора, а суд да означи то у уводу одлуке, чак и онда када се захтјев не односи на новчани износ.

Датум закључења главне расправе и датум доношења пресуде

- Датум закључења главне расправе и датум доношења пресуде не морају да се подударају, и најчешће се не подударају.

- Ако би се сматрало да је пресуда донесена истог дана када је и закључена главна расправа, онда би то значило да рок за жалбу тече од тога дана закључења главне расправе (односно од наредног дана) што је у судској пракси веома ријетко јер је након закључења главне расправе суду потребно одређено вријеме да се пресуда изradi.
- У процесној ситуацији када је главна расправа закључена и пресуда донесена истога дана, тада се у уводу пресуде означава само један датум.

Назнака присуства странака, заступника и пуномоћника рочишту

- Од нарочитог је значаја ако је суд одредио да ће на том рочишту бити изведен доказ саслушањем парничних странака, вјештака, као и других доказа.

Дан доношења пресуде

- Увод пресуде садржи и дан кад је пресуда донесена, осим у Брчко дистрикту БиХ.

Увод другостепене пресуде

- Садржи назив другостепеног суда, име и презиме чланова савјета, име и презиме странака и пребивалиште, односно боравиште странака, њихових заступника и пуномоћника, ознаку предмета спора, вриједност спора, назнаку странке која је изјавила жалбу, број и датум доношења првостепене пресуде против које је изјављена жалба и датум када је одржана сједница савјета и донесена другостепена одлука.
- Ако су обје странке (туžilац и тужени) изјавиле жалбу, у уводу пресуде треба то да се наведе.
- У уводу другостепене пресуде за странке, заступнике и пуномоћнике не наводи се њихова потпуна адреса (улица и број), него само мјесто њиховог пребивалишта, односно боравишта (остали подаци садржани су у уводу првостепене пресуде).
- Ако је првостепени суд рјешењем исправио првостепену пресуду, тада у уводу треба да се наведе број рјешења којим је пресуда исправљена и датум доношења тог рјешења.

Изрека одлуке

- Садржи одлуку суда о усвајању или одбијању појединих захтјева који се тичу главне ствари и споредних потраживања, те одлуку о постојању или непостојању потраживања истакнутог ради пребијања.
- Изрека је главни дио пресуде.

- Концизна, без непотребног текста, разумљива, јасна и извршива.
- Изрека судске одлуке може да буде у форми пресуде или рјешења. Пресудом се одлучује о тужбеном захтјеву, а о процесним питањима суд увијек одлучује рјешењем.
- Корисно је нумерисати ставове изреке пресуде, када их је више.

Одлучивање о тужби и тужбеном захтјеву

- Тужба се одбацује рјешењем, а тужбени захтјев одбија пресудом.
- Ако захтјев за затезну камату и/или накнаду трошкова поступка није уопште постављен, тада суд неће одлучити о њима јер захтјева нема.
- Неправилно или непотпуно постављен захтјев за „припадајућу камату“ или захтјев за неопредијељене трошкове поступка није разлог да суд о таквим захтјевима не одлучује, већ само може да буде разлог за одбијање таквих захтјева.

Одлучивање о приговору пребијања потраживања

- Суд у изреци одлучује о процесном приговору пребијања (компензације) потраживања без обзира на то да ли је тужени поднио противтужбу или је истакао компензациони приговор.
- У случају основаности потраживања тужиоца и туженог утврдиће се да постоји тужиочево потраживање; утврдиће се да постоји потраживање туженог, те ће се донијети конститутивна одлука о пребијању тих потраживања.
- Тужиочево потраживање веће од потраживања туженог, туженом ће се наложити да испуни непребијени дио тужиочевог потраживања, а за пребијени дио потраживања туженог тужбени захтјев одбити.
- Једнака потраживања тужиоца и туженог, суд ће одбити тужбени захтјев јер је тужиочево потраживање у цијелости пребијено с потраживањем туженог.
- Потраживање туженог веће од тужиочевог, суд ће опет одбити тужбени захтјев, с тим да тада суд не може да одлучује о оном дијелу потраживања туженог који прелази износ тужиочевог потраживања, зато што се ради о приговору пребијања, а не о противтужби са захтјевом за пребијање (компензациона противтужба).

Потпуност и прецизност изреке

- Потпуност и прецизност изреке је од значаја за могућност извршења пресуде у односу на све захтјеве и све учеснике у поступку.

- Суд не може никог пресудом да обавезе да нешто призна, па ни чињеницу права власништва.
- У изреци мора да буде јасно наведено да ли је и који захтјев, односно дио захтјева усвојен или одбијен и у односу на којег од тужилаца, односно тужених (по противтужби).
- Није правилно у изреци навести да се одбија преостали дио тужбеног захтјева, нити с вишком тужбеног захтјева.
- Странке треба увијек да се означавају њиховим именом и презименом, односно називом (правна лица), а не по реду њиховог набрајања (првотужилац, друготужени и сл.)
- Мора да буде јасно који тужени и који износ треба да исплати сваком тужиоцу појединачно, те како је одлучено о тужбеном захтјеву тужилаца у односу на све тужене.
- Суд може да преформулише тужбени захтјев, али да при том не промијени смисао тужбеног захтјева, као ни границе тражене правне заштите.
- У случају када суд оцијени да је захтјев неоснован у цијелости, тада ће донијети пресуду којом ће одбити захтјев, чији садржај мора да наведе у потпуности.
- Суд ће у изреци увијек одлучити и о противтужбеном захтјеву туженог.
- Изрека пресуде у којој тужбени захтјев није наведен у пуном садржају је непотпуна, неразумљива и неизвршива.
- Ако је предмет спора новчано потраживање, у изреци увијек треба да се наведе износ новчаног потраживања бројем и словима, те од када тече затезна камата, а текст: «По правоснажности пресуде...» не треба да се уноси у изреку јер само правоснажна пресуда може принудно да се изврши, ако дужник добровољно не испуни своју обавезу.
- Неправилно је у изреци навести: «Тужилац се одбија с тужбеним захтјевом...», него треба да се наведе: «Одбија се тужбени захтјев тужиоца.»
- У парничном спору, за разлику од управног спора, никад се не одбија тужба, него се одбија тужбени захтјев.
- Изрека пресуде којом је усвојен тужбени захтјев по два правна основа је неразумљива.
- Ако у изреци недостају подаци о пословном простору и покретним стварима које је тужени дужан предати тужиоцу, таква изрека је нејасна и неизвршива. Записник службеног лица може да послужи као доказ за утврђивање релевантне чињенице за овај спор, али не може да буде саставни дио пресуде.
- Када у изреци пресуде новчана обавеза није одређена у апсолутном износу, она је одредива ако су дати битни елементи на основу којих новчани износ обавезе може да се поуздано израчуна у моменту извршења пресуде.

- У случају када је новчана обавеза одређена у страниј валути, разумљива је изрека у којој је наведено да ће се противвриједност стране валуте израчунати по средњем курсу на дан исплате (средњи курс Централне банке БиХ).
- У власничким споровима о сувласничкој заједници над некретнинама није правилно навести да је: »Суд утврдио да је тужилац «власник» с једном половином на парцели...», него треба навести: «Суд је утврдио да је тужилац «сувласник» једне половине дијела на парцели.»
- У земљишнокњижним споровима изрека пресуде је нејасна и неизвршива, ако нису наведени потпуни подаци о некретнинама.

Одлучивање у случају постављања више тужбених захтјева

- Спајање захтјева могуће је у три облика: кумулативно, евентуално и алтернативно спајање.
- Спајање је кумулативно кад тужилац предложи да суд усвоји све захтјеве.
- У ситуацији када тужилац у тужби не значи неки вид накнаде нематеријалне штете посебно, али је то учинио у току поступка, наконведеног вјештачења, суд ће у изреци навести за који вид нематеријалне штете тужилац тражи накнаду и износ накнаде за сваки вид појединачно.
- Када се ради о евентуалној кумулацији захтјева, тада у случају да суд усвоји примарни (главни) тужбени захтјев, изреком не одлучује о евентуалном тужбеном захтјеву, али када суд оцијени да је примарни тужбени захтјев неоснован, а усвоји евентуални тужбени захтјев као основан, у изреци ће обавезно навести да је примарни тужбени захтјев одбијен у садржају како гласи.
- Суд ће изреком одлучити само о алтернативном захтјеву који оцијени основаним.
- Парициони рок као дио изреке пресуде, може да буде дужи од рока за изјављивање жалбе или као и жалбени рок, али не може да буде краћи од рока за изјављивање жалбе.
- Парициони рок „од достављања преписа пресуде странци“ је само један од момената почетка париционог рока јер он може да почне тећи и од дана доношења пресуде (што је основно правило), а од достављања пресуде парициони рок тече онда када је пресуда странци достављена по правилима о достављању судских писмена.
- Парициони рок не тече од дана правоснажности пресуде (првостепене ни другостепене, што се у пресудама често погрешно означава).
- Ако се ради о пресуди другостепеног суда, парициони рок тече од дана доставе те пресуде странци којој је наложена чинидба.
- Код пресуде због пропуштања, парициони рок тече од дана доставе преписа пресуде туженом.

- Када се обавеза туженог не састоји у чињењу, него у трпљењу или пропуштању, парнициони рок се не одређује.
- Изреком одлуке треба да се одлучи о захтјевима обје странке за накнаду трошкова поступка.
- У случају дјелимичног успјеха у поступку, изреком одлуке треба да се изврши пребијање основаних износа захтјева за накнаду трошкова и трошкове досудити једној странци.
- У изреци пресуде не треба да се одлучује о обавези плаћања судске таксе јер се о тој обавези одлучује доставом налога за плаћање, рјешењем и сл.

ИЗРЕКА ДРУГОСТЕПЕНЕ ПРЕСУДЕ

- Изрека другостепене пресуде садржи одлуку другостепеног суда о изјављеним жалбама странака.
- Другостепени суд доноси пресуду када је првостепена пресуда потврђена или преиначена, док рјешењем одлучује када је првостепена пресуда укинута.
- У случају да је пресуда првостепеног суда у једном дијелу потврђена, а у другом укинута, тада другостепени суд одлучује пресудом.
- Ако је на страни тужиоца и туженог једно лице, не уноси се име тужиоца и туженог.
- Ако је више лица на страни тужиоца и туженог, тада је и у изреци потребно навести њихово име.
- У изреци другостепене пресуде суд ће увијек навести о чијој жалби је одлучено (тужиоца, туженог или о обје жалбе), име странке која је изјавила жалбу (ако је на страни тужиоца или туженог више лица), одлуку коју је донио у вези са жалбом (да ли је жалба одбијена или уважена), да ли је првостепена пресуда исправљена (број рјешења и датум кад је рјешење о исправци донесено), да ли је првостепена пресуда потврђена, преиначена или је укинута, те да ли је укинута у цијелости или дјелимично.
- Ако је првостепена пресуда потврђена у цијелости, тада, у случају да је постављен захтјев за накнаду трошкова за састав одговора на жалбу, другостепени суд ће одлучити о том захтјеву ставом другим изреке. У тој ситуацији значи да је жалба одбијена па тада суд треба да одлучи о захтјеву жалитеља за накнаду трошкова за састав жалбе (ако је тај захтјев постављен).
- Када је првостепена пресуда преиначена, тада ће другостепени суд у изреци одлучити о захтјеву за накнаду трошкова поступка.
- У изреци рјешења којим је укинута првостепена пресуда суд ће, у зависности од одлуке, навести да се предмет враћа првостепеном суду на поновно суђење или да се тужба одбацује.

- Има ситуација када се изреком другостепеног суда одлука првостепеног суда укида без враћања првостепеном суду на поновни поступак. Наиме, поновног поступка и нема јер је рјешењем о исправци првостепени суд измијенио раније донесену одлуку првостепеног суда о трошковима поступка, а што није допуштено, јер није у питању техничка грешка.
- Другостепени суд може у изреци рјешења којим је укинута првостепена пресуда да наложи да се главна расправа или припремно рочиште одржи пред другим судијом.

ЗАХТЈЕВИ СТРАНАКА

- У уводном дијелу образложења пресуде суд ће изложити захтјеве странака.
- У образложењу пресуде због пропуштања - треба да се образложи постојање законских услова за њено доношење.
- У образложењу пресуде на основу признања суд треба да образложи разлоге који оправдавају њено доношење, уз посебан осврт на садржај и смисао изјаве туженог о признању тужбеног захтјева због тога што некада суд (погрешно) изјаву туженог сматра признањем тужбеног захтјева, а уствари се ради о изјави о признању чињеница, а не тужбеног захтјева.
- У образложењу пресуде на основу одрицања изнијет ће се разлози који оправдавају њено доношење, уз нагласак на образлагању разлога због којих може да се закључи да изјава тужиоца јесте одрицање од тужбеног захтјева.
- Захтјевима странака одређен је предмет спора и уствари представљају приједлог изреке пресуде чије доношење тужилац као и тужени (ако је поднесена противтужба) траже.
- Код интерпретирања захтјева странака суд ће навести правно релевантне чињенице јер је, у правилу, везан за чињеничне наводе странака и своју одлуку (по тужби и противтужби) може да заснује само на наводима које су странке изнијеле.
- Након изложеног тужбеног захтјева тужиоца, те правно релевантних чињеница и доказа којима се утврђују те чињенице, суд ће изложити на који начин је тужени оспорио тужбени захтјев тужиоца, односно навести све процесноправне приговоре (надлежност суда, страначка способност, литиспенденција, *res iudicata* и др.), као и материјалноправне приговоре (приговор активне легитимације тужиоца у спору, те приговор застаре), те изложити противтужбени захтјев, уколико је тужени поднио противтужбу.
- У образложењу пресуде увијек треба да се наведе коначно постављен захтјев.

ЧИЊЕНИЧНО СТАЊЕ

Чињенице у поступку

- Обавеза суда је размотрити и утврдити само чињенице које су странке изнијеле.
- Само кад се ради о примјени принудно правних прописа суд је овлашћен, по службеној дужности, да утврђује чињенице које се тичу тих располагања.
- Судови врло често прибјегавају прихватању приједлога за одлагање рочишта, иако је на први поглед јасно да је неоснован.
- Примјена правила „дај ми чињенице, даћу ти право“ судији даје пасивну улогу у поступку, што свакако није била интенција законодавца. Посљедица оваквог понашања понекад може да доведе до правног усложњавања спора.
- И сада важећи процесни закон оставља могућност, али и обавезу суду, да има важну улогу у обезбјеђењу да парничне странке у потпуности презентују релевантне чињенице.
- Круцијално је да је свакој странци дат једнак процесноправни положај у поступку, односно једнака могућност приступа суду у процесном и материјалном смислу.
- Суд треба да се стара да се у поступку не износе или утврђују чињенице које нису релевантне са становишта доношења законите и правилне одлуке о предмету спора.

Спорне чињенице

- Према расправном начелу доказују се само чињенице које су међу странкама спорне.
- Неспорне, односно признате чињенице, у правилу се не доказују. Суд може да одреди да се доказују и ове чињенице само ако странка њиховим признањем иде за тим да располаже захтјевима којима не може да располаже.
- У парници не могу да буду оспорене чињенице утврђене правоснажном осуђујућом пресудом кривичног суда, уколико образују битна обиљежја кривичног дјела за које је изречена пресуда.
- Закон предвиђа и поједине случајеве у којима се не доказују спорне чињенице. Кад треба да се утврди износ штете, а о томе нема доказа или се ради о несразмјерним тешкоћама у доказивању, суд је овлашћен да по својој оцјени одмјери висину штете. Примјени овог правила има мјеста само у погледу износа штете, а не у погледу тужиочевог права на накнаду.
- Приликом утврђивања чињеница примјеном законских пресумпција на страни која се позива на пресумпцију, терет доказивања је да постоји пресумптивна база, па би у таквој ситуацији на противној страни био терет доказивања да пресумирана чињеница није истинита, иако је утврђено да постоји пресумптивна база (оборива претпоставка).

- Правило је да су песумпције релативне, обориве и да је допуштено доказивати противно, осим када је то изричито законом предвиђена апсолутна пресумпција.
- Неспорне чињенице су оне чињенице о којима се странке сагласно изјашњавају.
- Признање чињеница је једнострана парнична радња коју може да предузме било која страна у поступку. Мора да буде предузета пред парничним судом јер није релевантна ако је учињена изван суда, па чак и у другом поступку начелно је неповољна за странку која чини признање. Може да буде дата изричито или конклюдентно. Изјава воље мора да буде дата без мана и странка мора да зна за чињенице које признаје.
- И сама „шутња“ може да представља признање ако се примијени правило „за оног који шути сматра се да признаје“. То је случај код пресуде због пропуштања, када пропуштање одговора на тужбу ствара пресумпцију да тужени признаје чињенице на којима се заснива тужбени захтјев.
- С обзиром на то да је признање неповољна парнична радња за ону странку која даје изјаву о признању, признање конклюдентним радњама мора да се закључује рестриктивно, узимајући у обзир изведене доказе и утврђене чињенице (посебно неспорне) и наводе странке којој се импутира да је конклюдентном радњом признала неку чињеницу.
- Погрешно је када се чињеница коју је изнијела једна странка, а друга странка је није експлицитно оспорила, означити као призната.
- Признање чињеница може да се дâ током цијелог поступка.
- Несигурност у погледу закључка о признатој чињеници разрјешава се постављањем питања странкама.
- Признати се може само чињеница за коју терет доказивања лежи на противној странци. Дејство признања није неотклоњиво јер странка може да оспори истинитост противникове тврдње коју је прије тога признала за тачну. Суд слободном оцјеном утврђује да ли конкретна чињеница треба да се узме као призната или оспорена.
- Странка у свом излагању може да изјави да постоји чињеница која иде у прилог противнику, а коју он још није изнио (антиципирано признање). Таква изјава има значај признања тек од тренутка кад противник ту чињеницу изнесе, односно када се противна страна позове на ту чињеницу. Ако се то не деси, суд не може да је узме као признату чињеницу, већ о њеном постојању одлучује по правилу слободне оцјене доказа.
- Не доказују се ни општепознате (ноторне) чињенице. Допуштено је доказивати да нека чињеница није ноторна или да не постоји.
- Да ли одређена чињеница треба да се сматра општепознатом одлучује суд по слободној оцјени.

- Због свега наведеног је врло значајно да суд у погледу излагања странака заузме став о неспорним чињеницама, и то већ на припремном рочишту и да, због начела саслушања странака, с тим ставом упозна странке.

Чињенице које су релевантне за одлуку о захтјевима странака

- Одлучујућа је правна квалификација коју даје суд.
- Правила материјалног права нису предмет доказивања, с тим што суд током парнице може да прибавља страно право кад га је дужан примијенити, и то посредством надлежног органа управе и странака.
- Ако тужени не оспорава чињенично стање каквим га приказује тужилац, али сматра да из тог стања ствари не проистиче она правна посљедица за коју он то тужбом тврди, спор се у правилу своди на правно питање и суд га рјешава примјеном одговарајуће норме на чињенично стање изнесено од стране тужиоца.
- Суд је везан за изнесене чињеничне тврдње странака на којима заснивају своје захтјеве, и није овлашћен тражити од странака да допуњавају чињеничну грађу у случају кад одговарајућа материјалноправна норма указује на њен дефицит, осим кад се ради о недозвољеним располагањима странака.

Тужба/Одговор на тужбу

- Ако у тужби нису наведене чињенице на којима се заснива тужбени захтјев, суд је овлашћен да предузима радње код претходног испитивања тужбе и достављања тужбе, односно ако је поднесак неразумљив или не садржи све што је потребно за поступање, да га врати подносиоцу ради исправке или допуне и за ту радњу одреди рок.
- При томе треба да се има у виду да се тужба неће сматрати непотпуном ако у њој нису наведене одлучне чињенице које се односе на основаност захтјева.
- Странке имају могућност да чињенично стање допуне током припремног рочишта и под одређеним условима на рочишту за главну расправу.
- Суд на основу чињеничних навода из тужбе и одговора на тужбу треба, прије одржавања припремног рочишта, да има представу да ли су изнесене релевантне чињенице, да ли постоје неспорне чињенице, ако их има које су то чињенице, и које чињенице се указују спорним. Тиме олакшава и ефикасније конципира одржавање и руковођење припремног рочишта, без обзира што странке могу на том рочишту да измијене или допуне чињеничне наводе.

- Суд већ у поступку претходног испитивања тужбе мора да има проактивну улогу тиме што ће оцијенити да ли тужба садржи потребне чињеничне наводе, те ако утврди да их нема, донијети рјешење којим ће тај недостатак отклонити прије достављања тужбе на одговор.

ПРИПРЕМНО РОЧИШТЕ

- Суд треба да има активну улогу у раздвајању спорних од неспорних чињеница на припремном рочишту.
- Селекцијом чињеничне грађе-материјала долази се до онога што ће представљати предмет доказивања.
- Задатак суда јесте да чињенично стање ограничи по обиму и садржају према материјалном праву, с циљем примјене одговарајуће материјалне норме.
- Суд треба да испоштује дио који се односи на претходно испитивање тужбе.
- Изношење чињеница је временски ограничено на припремно рочиште, а само под таксативно испуњеним условима и на рочиште за главну расправу, те једнако важи и за тужиоца и за туженог.
- Одређивање доказа је управљање поступком и суд за такво рјешење није везан, па се као „излаз“ из ове ситуације указује нужност да судија у времену до заказаног рочишта за главну расправу прегледа предмет и на главној расправи, ако тако оцијени, донесе процесно рјешење да се одустаје од извођења одређених доказа. У образложењу одлуке је дужан за то дати јасно образложење.
- У рјешењу о заказивању главног рочишта суд треба јасно да дефинише питања о којима ће се расправљати на главној расправи, а не да само наведе доказе чије су извођење странке предложиле или да користи општу формулацију да је рочиште заказано.
- У рјешењу о одржавању рочишта за главну расправу треба да се наведе да ће се извести доказ и саслушањем свједока, уз навођење јасних чињеница о којима предложено лице треба да свједочи.
- Потребно је наводити чињенице о којима ће свједочити лице које је предложено и прихваћено да буде свједок у парници.
- Судија треба да се посвети припреми одржавања припремног рочишта (да је прочитао тужбу, одговор на тужбу, упознао се са материјалноправним односом који је споран, разлучио спорне чињенице о којима треба да се расправља, прелиминарно процијенио значај предложених доказа).

- Постоји могућност да се у току главне расправе изнесу нове чињенице и предложи нови докази, уз обавезу странке која то предлаже да учини вјероватним да без своје кривице није била у могућности изнијети чињенице и предложити доказе на припремном рочишту.

Докази и оцјена доказа

Појам доказивања

- Доказна снага доказних средстава се у правилу не утврђује апстрактно (законом, према врсти доказног средства), него конкретно (оцјеном, према околностима спора).
- Завршна радња доказивања је оцјена доказа. Она се састоји у испитивању да ли доказивану чињеницу треба, према доказним разлозима, узети за постојећу. Доказни разлози су све околности из којих суд треба да изведе закључак о том питању. Тим појмом обухваћен је не само резултат изведених доказа, него и садржај цјелокупног расправљања.

Понуда и избор доказа

- Тужба и одговор на тужбу у којима нису наведени (предложени) докази нису потпуни.
- Закључењем припремног рочишта за предлагање доказа, као и за изношење чињеница, настаје преклузија, осим у случају кад странка учини вјероватним да доказе није могла да понуди суду прије закључења припремног рочишта, без своје кривице.
- Кад су као докази предложене писмене исправе и посебни предмети увиђаја (фотографије, тонски и видео записи и сл.), странке су ове доказе дужне приложити до закључења припремног рочишта.
- Ако се исправа налази код државног органа или лица коме је повјерено вршење јавних овлашћења, а странка докаже (учини вјероватним) да исправу није могла да прибави, суд ће по приједлогу странке исправу прибавити од тог органа.
- Ради утврђења чињеница које се односе на недозвољена располагања странака, суд је дужан доказе прибављати и по службеној дужности.
- Суд на припремном рочишту са странкама расправља о процесној грађи ради њеног уређења.
- Суд је овлашћен да од понуђених доказних средстава изабере одговарајућа за утврђење одређене чињенице. У рјешењу о доказивању се наводи чињеница која представља предмет доказивања и доказно средство којим се доказује та чињеница.
- Приједлози за извођење доказа који нису од значаја за одлучивање одбијају се, с тим што је суд у записнику дужан навести разлог одбијања приједлога за извођење доказа. За ово

рјешење суд није везан у даљем току поступка што значи да на рочишту за главну расправу може да га измијени, ако за то постоје оправдани разлози. Та одлука би морала да буде об-разложена.

- Потребно је извршити прелиминарну квалификацију чињеница које су изнијеле странке и прелиминарну оцјену доказа, све с циљем обезбјеђења права на саслушање странака и доношења правно засноване и правичне пресуде.

Извођење доказа

- На рочишту за главну расправу странке изводе доказе, али суд и на овом рочишту треба да има активну улогу.
- Кад странка нема пуномоћника, прво је испитује суд и притом ју је дужан очитовати о чињеницама за које је одређено њено саслушање и које су релевантне за одлуку о захтјеву.
- Судија је овлашћен постављати питања странкама, свједоцима и вјештацима у свакој фази саслушања. Ово овлашћење суд ће користити код непотпуног очитовања свједока или странке о чињеницама, код контрадикторних навода датих у исказу истог свједока или странке. Суд ће приликом саслушања свједока или странке увијек упитати откуд су му познате чињенице о којима се изјашњава.
- Суд је дужан водити рачуна о потпуности налаза и мишљења вјештака и зато му није потребан приједлог, нити сагласност странака да вјештаку да налог да налаз и мишљење исправи и допуни. У случају да вјештак не поступи по налогу суда за исправку и допуну налаза, суд је по претходном изјашњењу странака овлашћен одредити другог вјештака.
- Увиђај може да се обави и уз учешће вјештака, ако је за извођење доказа потребно стручно знање којим суд не располаже. Присуство вјештака има само значај пружања стручне помоћи суду, али увиђај обавља суд, те је о тој радњи дужан направити записник и навести сва непосредна запажања судије о предмету увиђаја.
- Увиђај, као посебна парнична радња суда, може да се проведе у суду, али и ван зграде суда. Тада се на извођење те парничне радње примјењују правила о рочишту за главну расправу (увиђај на лицу мјеста). Важно је напоменути да странке морају да буду обавијештене о увиђају.
- Обавеза читања писмених исправа прописана је за поступак извођења доказа пред првостепеним судом и заснива се на досљедној примјени начела усмености и у вези је с начелом јавности.

Оцјена доказа

- Према начелу слободне оцјене доказа, суд спорну чињеницу узима за доказану само ако је оцјеном доказа дошао до убјеђења да је тврдња којом је она изнесена истинита и обрнуто, спорна чињеница није доказана ако суд то убјеђење није стекао, него у њено постојање мање или више сумња.
- Чињенице на којима се заснива мериторна одлука у погледу њихове доказаности захтијевају закључак о извјесности.
- Вјероватност је нижи степен доказаности и у правилу се примјењује код доказивања одређених процесноправних захтјева.
- Изузетно, у парницама за заштиту од дискриминације, тужилац доказује вјероватним чињеничну тврдњу да је дискриминисан, па терет доказивања чињенице да дискриминације није било прелази на туженог. Тужени је дужан доказати извјесном чињеницу да дискриминације није било.
- Према слободној оцјени доказа, свако доказно средство може да се употреби за доказивање сваке чињенице.
- Зато суд може, ако га околности на то упућују, да поклони вјеру свједоку или странци насупрот нејавној исправи. Индиција може да има већу доказну снагу него непосредни доказ. Ни број употребљених доказаних средстава није одлучујући.
- Убјеђење да је спорна чињеница истинита може да буде засновано на исказу једног свједока, иако су двојица или више њих свједочили супротно.
- Доказна снага доказног средства везује се за околности сваког појединачног случаја, зависи од садржаја доказа и других чињеница којима може да се брани његова вјеродостојност и доказна снага, које могу да произлазе из других доказа, као и из стања списка конкретне парнице.
- Свој закључак о питању постојања спорне чињенице суд заснива не само на резултату доказа који су о њој изведени, него и из резултата других доказа и цијеле расправе.
- Навођење садржаја исказа свједока и странака у потпуности или њихово парафразирање, што смо уочили у пракси, не представља оцјену доказа.
- Налаз вјештака се цијени као сваки други доказ, на основу садржаја тог налаза и у вези с другим доказима у којима су садржане околности у погледу којих је одређено вјештачење. Суд је овлашћен прихватити налаз вјештака, те је овлашћен налазу не поклонити вјеру кад је он супротан другим изведеним доказима.

- Суд може, зависно од предмета вјештачења, да прихвати налаз вјештака, али не и његово мишљење.
- Кад је суд дозволио и провео вјештачење од стране два вјештака у погледу утврђења истих чињеница, дужан је оцијенити оба налаза и заузети јасан став о томе да ли су налази сагласни или противрјечни, да ли се код евентуалне противрјечности ради о битним чињеницама и навести на којем налазу/налазима је заснивао своју одлуку.
- Кад је предложено читање налаза и мишљења датог за потребе неког другог поступка, тај доказ не представља доказ вјештачењем, већ писмену исправу коју суд цијени слободном оцјеном доказа. Међутим, кад је у поступку поред писмене исправе о вјештачењу предложено и проведено вјештачење, онда је суд дужан оцијенити налаз вјештака и садржај писмене исправе и заузети став о њиховом прихватању или неприхватању.
- Начело слободне оцјене доказа ограничено је одређеним законским рјешењима по којима се суд не упушта у оцјену доказне снаге јавне исправе (кад није оспорена). Исто важи за нејавну исправу од материјалноправног значаја чија аутентичност није оспорена.
- Начело слободне оцјене доказа је принудно правне природе. Његову примјену странке не могу својом вољом отклонити, осим у случају кад диспонирају захтјевима.
- Начелом слободне оцјене се суду намеће одређени степен одговорности за тачност пресуде.

Терет доказивања

- Ако суд на основу оцјене изведених доказа не може са сигурношћу да утврди неку чињеницу, о постојању те чињенице закључиће примјеном правила о терету доказивања.
- Код терета доказивања потребно је указати на то да противник странке оптерећене доказивањем оспорава тачност њене тврдње тако што истиче тврдњу супротне садржине о којој се по његовом приједлогу, такође, изводи доказ.
- Значај законске претпоставке или пресумпције састоји се у томе што се претпостављена чињеница не доказује, али је дозвољено доказивати супротно кад се ради о оборивој законској претпоставци. У том случају увијек се доказује само оно што је законској претпоставци супротно. Кад је оспорена оборива законска претпоставка, терет доказивања је на ономе ко оспорава ту чињеницу.
- Од оборивих законских претпоставки потребно је разликовати необориве претпоставке (тзв. претпоставке о праву) кад доказивање супротног није дозвољено.

Квалитет образложења са становишта правне анализе и аналитичког мишљења

- Квалитет образложења судске одлуке је у директној вези с квалитетом правне анализе и способности излагања аналитичког мишљења и правних закључака.
- У свакој правној анализи спора коју суд даје у својој одлуци мора да буде јасно уочљиво: о чему се конкретно расправља (предмет); које правно правило утиче на предмет спора (правило); које се чињенице сматрају релевантним према том правилу (чињенице); примјена правила на чињенице (анализа), и који је резултат примјене правила на чињенице (закључак)

Предмет спора

- Предмет спора треба да буде наведен на почетку правног образложења пресуде, одмах након излагања навода и захтјева странака јер без дефинисаног предмета нема јасне правне анализе.

Правило

- Други корак правне анализе је повезивање чињеница изнесених у тужби и у току расправљања пред судом, с правним нормама које уређују одређене правне односе.
- Није довољно само навести да је суд примијенио одређено правило, потребно је објаснити и зашто је оно релевантно за рјешавање спора, односно довести у везу чињенице које су странке изнијеле у току поступка и резултате расправљања, с правилима која регулишу конкретни правни однос странака.

Чињенице

- Правна анализа се заснива на чињеницама.
- Након извршене оцјене изведених доказа, на основу које је суд утврдио спорне чињенице, слиједи закључак суда о доказаности тих чињеница (чињенични закључци суда), на који се наставља правна анализа.

Анализа

- У правној анализи се чињенично стање које је суд оцјеном доказа утврдио, као и чињенице које нису спорне али су од значаја за одлуку, доводи у везу с одређеним правилом које суд примјењује за рјешавање спора.

Закључак

- Након што оцијени да су све чињенице на којима се заснивају захтјеви странака потпуно утврђене, суд ће, повезивањем тих чињеница с правном нормом, донијети правне закључке.
- У правном закључку суд износи своју оцјену о томе које су правне посљедице настале због одређеног стања или понашања странака. Правни закључак је резултат примјене одређеног правила на чињеницу чије је постојање утврђено на основу оцјене доказа.
- Констатација суда да је тужбени захтјев основан није правни закључак. То је правно необразложен закључак. Прије изношења оваквог закључка суд мора да изложи правну дискусију која се заснива на анализи одлучних чињеница (неспорних и утврђених) и правне норме која за те чињенице везује одређену правну посљедицу.

Досљедност аргументације, логичност и разумљивост

- Полазећи од очекивања да воља суда која је изражена у конкретnoj одлуци треба да се поклапа с вољом законодавца прописаном у општем правилу, образложење пресуде не смије да буде произвољно.
- Из образложења судске одлуке мора да буде видљиво да је суд размотрио и оцијенио све релевантне наводе и приједлоге странака, односно да се бавио питањима коју су важна за странке.
- Разлози и правни закључци на којима се заснива одређена судска одлука могу да се испитају, само ако је суд који је ту одлуку донио дао разумљиво, потпуно и логично правно образложење.
- Потребно је наћи праву мјеру и с коришћењем других судских одлука, како се одлуке, а посебно њихова правна образложења не би само „преписивали“, него користили као добри примјери за развијање способности критичког мишљења, прилагођавања, коришћења аналогije, односно потицање развоја правне мисли и судске праксе.

Позивање на судску праксу

- Судска пракса није извор права, али може да буде од великог утицаја на предвидивост суђења и правну сигурност, као обиљежја владавине права.
- Приликом позивања на судску праксу, потребно је правилно изложити став суда који је одлуку донио, и објаснити у чему се оно подудара с усвојеним ставом судске праксе.

- Ако судске праксе у вези с примјеном одређених правила нема, онда је важно да се из образложења види да је правни став суда резултат темељито извршене правне анализе спора, односно да је суд дао одговоре на сва спорна правна питања.
- Суд у пресуди прво треба да изнесе властито правно схватање у конкретном предмету, које затим може да подупре позивањем на правна схватања изражена у другим одлукама, донесеним у предметима с истим или сличним спорним питањима.
- Уколико суд директно примијени неку одредбу Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, корисно је позвати се на праксу ЕСЉП у вези с примјеном те одредбе.
- Коришћење судске праксе обогаћује знање судије, исто чини и видљивим, и омогућава странкама да боље разумију одлуку, као и правне стандарде на којима је иста заснована.

Образложење другостепене одлуке

- Садржај образложења зависи од садржаја жалбе и одговора на жалбу, те оцјене одлучних жалбених навода и правне анализе спора од стране другостепеног суда, који у поступку испитује првостепену пресуду у границама у којима се побија жалбом и по службеној дужности.
- Суд мора да да јасне упуте другостепеном суду, и јасно наведе разлоге укидања првостепене одлуке. Без ова два елемента, образложење одлуке којом се пресуда првостепеног укида не може да буде потпуно и јасно.
- Када преиначава првостепену пресуду, другостепени суд треба да изложи властиту примјену материјалног права, али и објасни зашто одлука првостепеног суда није правилна.
- У случају одбијања жалбе важно је да суд оцијени све жалбене наводе који су од одлучног значаја, и објасни зашто нису основани.
- Одлука другостепеног суда мора да садржава изражено правно схватање тог суда, и разлоге због којих је тај суд заузео одређено правно схватање и донио одређену одлуку. Без израженог властитог критичког мишљења суда и оцјене свих одлучних навода странака, те јасног и потпуног правног образложења, другостепена одлука не задовољава критерије образложење судске одлуке из члана 6. ЕКЉП.

Израда пресуде

- Пресуда је веома значајан правни акт који сублимира читав поступак и у њему изведене закључке.

- Све што је до тада урађено остаје без смисла уколико оно што је написано у пресуди остане недовољно или недостојно претходно обављеног посла.
- Пресуда представља круну цијелог поступка и мора јасно, прецизно и логично да прикаже закључке до којих је суд дошао након спроведеног поступка. Дакле, мора да буде исправна, како у материјалном тако и у формалном смислу.
- Писање квалитетне пресуде захтијева познавање бројних вјештина, вишестрано знање, али, прије свега, познавање језика и правила правописа и логике.
- На квалитет пресуде утиче њена убједљивост заснована на знању и стручности.
- Што је једноставнији начин на који суд изражава своје закључке, оцјене и схватања, то је пресуда квалитетнија.
- Правна терминологија мора пажљиво да се употребљава зато што њено погрешно коришћење пресуду може да учини нејасном и неубједљивом.
- Пресуда мора да буде јасна и убједљива и неким странкама, заступнику који изјављује правни лијек, вишем суду који испитује њену правилност и законитост, некада и суду у другој држави који ће ту пресуду извршавати, као и широј јавности у оквиру које се формира мишљење о раду судија и правосуђу као цјелини.

Структура и вјештина изражавања

- Није довољно да пресуда буде правно коректна, већ мора да буде и језички и граматички правилна, лако читљива и разумљива. Оно што суд каже и начин на који каже, подједнако је важно као и оно што одлучи. За квалитетну пресуду неопходно је комбиновање вјештине писања и правног знања.
- Добра припрема нацрта пресуде може да буде јако корисна код израде пресуде.
- Правилно написати образложење пресуде значи држати се тврдње да извор инспирације писања треба да буду искључиво релевантне чињенице и материјално право. Све изван тога сасвим је сувишно и може да нас одведе у нежељеном правцу.

Писање образложења пресуде

- Образложење мора да пружи јасну и убједљиву аргументацију за сваки дио изреке. Садржај образложења треба да буде такав да може да објасни и убиједи сваког читаоца у разлоге којима се суд руководио.
- Суд мора у образложењу да изнесе разлоге за одређено убјеђење суда и правила која је примијенио.

- Писмено израђена пресуда, прије свега, подразумијева потпуно јасну и разумљиву изреку, која мора да буде у сагласности с образложењем.
- Осим правилно састављене изреке, правилна пресуда треба да садржи потпуно, одређено и јасно написано образложење.
- Одређеност разлога у смислу ЗПП захтијева не само пуко навођење садржаја захтјева, одговора на захтјев, исказа свједока, вјештака и материјалних доказа који су проведени, него и које чињенице је суд утврдио, којим доказним средствима, оцјену доказа, те разлоге зашто неке чињенице прихвата утврђеним, а неке не прихвата.
- Одлучне чињенице које су утврђене треба да се изложе на јасан и рационалан начин.

Другостепене одлуке

- Другостепени суд мора, у образложењу одлуке, да се очитује о наведеним жалбеним наводима, како би се видјели ваљани разлози одлуке о жалби.
- То подразумијева обавезу суда да наведе јасне, довољне и разумљиве разлоге на којима се заснива одлука, те да одговори свим жалбеним наводима који су од одлучног значаја.
- Када другостепени суд усваја жалбу и преиначава првостепену пресуду, дужан је образложити и чињеничне и правне аспекте своје одлуке, у мјери у којој је то потребно ради разумијевања такве одлуке, односно прихватања разлога за другачије утврђивање чињеничног стања и примјену материјалног права од стране тог суда.
- Ако укида одлуку, дужан је да дâ упуте првостепеном суду како да поступа у поновном поступку, како би отклонио неправилности које су уочене, те правилном примјеном материјалног права донио правилну одлуку.
- У случају укидања првостепене пресуде жалбени суд мора јасно да означи које одредбе парничног поступка су повријеђене (члан конкретног закона), на који начин су повријеђене, како то утиче на законитост првостепене пресуде и због чега она треба бити укинута.

Шта избјежавати у писању образложења пресуде

- претјеране детаље
- небитне чињенице и коментаре
- непотребне ријечи или понављање
- преписивање поднесака
- сувишне језичке конструкције

- нејасне ријечи или изразе
 - претпостављања
 - неправилан редослијед изношења закључака
 - неправилно рангирање приговора
 - цитирање садржаја законске одредбе
 - заговарање или побијање аргумената
 - метафоре
 - еуфемизме
 - „обрачуне“ с другачијим ставовима
 - употребу различитих стилова слова или болдирање појединих ријечи
 - емоције
 - правни локализам.
-

Visoko sudsko i tužilačko vijeće Bosne i Hercegovine
Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće Bosne i Hercegovine
Високи судски и тужилачки савјет Босне и Херцеговине
High Judicial and Prosecutorial Council of Bosnia and Herzegovina

VSTV BiH,

Kraljice Jelene 88,
71000 Sarajevo, BiH
Tel: +387 33 707 500,
Fax: +387 33 707 500

E-mail: vstvbih@pravosudje.ba
Web: <https://vstv.pravosudje.ba>